

e-Dergi

Gümrük ve Ticaret Uzman Görüş

Sayı. 2

Gümrük ve Ticaret

Gümrük ve Ticaret..

Değerli Meslektaşlarım, Sevgili Takipçilerimiz;

“Gümrük ve Ticaret” dergimizin elektronik ortamdaki ikinci sayısını biraz gecikmeli de olsa beğenilerinize sunuyoruz.

2002 yılında, o zaman itibarı ile daha yeni kurulmuş olan “Gümrük Uzmanları Derneği”nin yayın organı olarak amatörce ve heyecanla “Gümrükte Uzman Görüş” dergisinin ilk sayısını çıkardık. 2011 yılında gerçekleştirilen yeniden yapılanma ile kurumumuzun Gümrük ve Ticaret Bakanlığı haline gelmesi ile derneğimiz ve dergimizin adı değiştirildi ve “Gümrük ve Ticaret” Dergisi, Gümrük ve Ticaret Uzmanları derneğinin yayın organı haline geldi.

2002 yılında ilk çıkardığımız sayıda baskı adedimiz 1000 civarında idi. Bu sayının önemli bir kısmının Kurum içinde dağıtılması ve dağıtımda yaşadığımız aksaklıklar nedeniyle ulaşabildiğimiz kişi sayısı da oldukça kısıtlıydı. 2014 yılı başı itibarı Dergimizi dijital ortama taşıdık ve bu sayede, ulaşabildiğimiz kişi sayısını eskisiyle kıyaslanamayacak biçimde artırırken, okuyucularımızın da istedikleri anda bizimle iletişime geçmelerini ve beğendikleri yazıları paylaşımlarını olanaklı hale getirdik.

Bu sayıda Kapak konumuz “Türkiye’nin 2023 Hedefleri ve Dünya Ticareti” olarak belirlenmiştir. Neden bu başlığı seçtiğimiz sorusunun cevabı ise, bilişim ve teknolojinin yardımıyla dış ticaret ve gümrük işlemlerinin kolaylaşması ve hızlanması ile ülkelerin aşırı korumacı gümrük anlayışını terk ederek ortak çıkarlara yönelik politikalar geliştirmeleri sayesinde küçülen dünyada dış ticaret ve gümrük kurallarının yeniden belirlenmesi ihtiyacına cevap verebilecek enstrümanlar hazırlanması kaygısıyla ortaya konulan Türkiye’nin 2023 Hedefleri dahilinde çalışma alanımıza giren hedeflere daha yakından bakarak analiz etme isteğinde yatmaktadır.

Bu bağlamda 38. Sayımızda;

Türkiye İhracatçılar Meclisi Başkanı Sayın Mehmet BÜYÜKEKŞİ ile Türkiye’nin 2023 İhracat Stratejisi ve Eylem Planı özelinde yapılan röportajı,

Universal Eğitim ve Danışmanlık A.Ş. Yönetim Kurulu Başkan yardımcısı sayın Kenan GÜLER ile yapılan röportajı,

Bakanlığımız birimlerinin 2023 vizyonu çerçevesinde yaptıkları çalışmalara ilişkin makaleyi,

2023 İhracat hedeflerimize ilişkin mevcut durum ve hedefe ulaşmak için yapılması gerekenlerin analiz edildiği makaleyi,

Avrupa Birliğinin yaşamakta olduğu ekonomik, siyasi ve sosyal tikanıklığı aşmak için geliştirdiği Avrupa 2020 Stratejisi’nin doğuşu, içeriği ve uygulaması ile söz konusu

Stratejinin Türkiye'nin 2023 Hedefleri ile kıyaslamasına dair önemli bir çalışma olan "Dünden Yarına Avrupa Stratejisi" başlıklı makaleyi

Okuyabileceksiniz.

Diğer taraftan,

Sağlık kooperatifi nedir, niye kurulur, bu kooperatiflerin dünya üzerindeki en iyi uygulamaları hangi ülkelerdedir sorularının cevaplarını bulabileceğiniz "Sağlık Kooperatifleri" başlıklı makaleyi,

Uluslararası ticaretin veri değişim sistemi ile gerçekleştirilebilmesi amacıyla yapılması gerekenler ve bu konuda bazı uluslararası örgütler tarafından yapılan çalışmalar ilişkin "ESCAP ve Sınır Ötesi Kağıtsız Ticaret" başlıklı makaleyi,

Bilgisayar teknolojisi ile iç içe yaşayan bir nesil olarak, bazı programları ve dahası bilgisayarı nasıl daha etkin kullanabileceğimizi anlatan, gerek profesyonel gerekse kişisel çalışmalarımızı daha verimli hale getirmemize yardımcı olacak "Kurumsal Çalışmalarınızı Verimli Hale Getirecek 10 İpucu" başlıklı makaleyi,

Kapitalist sistem içinde bu sistemin yarattığı olumsuzlukları gidermek amacıyla ekonomik ve sosyal dayanışmanın hukuki olarak örgütlenmesi ile ortaya çıkan kooperatifler ile demokratik yönetimin olmazsa olmazı yerinden yönetim ilkesinin örgütlü hali Belediyeler ile bu örgütlenmeler arasında geliştirilecek işbirliğinin demokratik, sosyal, ekonomik ve ticari gelişmeye sağlayacağı katkılar hakkında yazılmış olan "Yerel Demokrasi Anlayışının İki Örneği: Kooperatifler ve Belediyeler" başlıklı makaleyi,

Lojistik maliyetler ve bu maliyetlerin azaltılması amacına yönelik arayışlar neticesinde ortaya çıkmış olan lojistik merkezlerin sağladığı maliyet avantajları üzerine yapılmış detaylı bir araştırmanın sonuçlarına dair değerlendirmelerin yer aldığı "Lojistik Merkezlerin Sağladığı Maliyet Avantajları" başlıklı makaleyi,

10/9/2014 tarihli ve 6552 sayılı İş Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun kapsamında tahsilinden vazgeçilen kamu alacakları ile eğer kamu borçlusu iseniz, bu Kanundan yararlanmak için yapmanız gerekenlere ilişkin bilgileri bulabileceğiniz "Vergi yapılandırmasına ilişkin Torba Yasa neler getiriyor, neleri kapsıyor" başlıklı makaleyi,

Okuyabilecek ve bu konularda görüş, istek ve önerilerinizi bizimle paylaşabileceksiniz.

Keyifli okumalar...

Işıl Emine Avcı

2023 İhracat Hedefi Yolunda Türkiye

Aysun ATIL
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

Mert Can DUMAN
Gümrük ve Ticaret Uzman Yard.

13/6/2012 tarihli ve 28322 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı”nda Cumhuriyetimizin 100. kuruluş yıldönümü olan 2023 yılında Türkiye’nin ihracatını 500 milyar dolara çıkarmak ve son 10 yılda Türkiye’nin yakaladığı ihracat ivmesinin devamını sağlayarak sürdürülebilir bir ekonomi için ihracat atılımını gerçekleştirilebilmek amaçlanmıştır.

500 milyar dolarlık makro hedefin yanı sıra ihracatta pazar payının artırılmasından yatırım-altyapı olanaklarının geliştirilmesine, çevreden teknolojiye, ikili ve çoklu uluslararası işbirliklerinden finansmana, beşeri kaynaklardan mevzuat düzenlemelerine ilişkin birçok stratejik hedef belirlenmiştir. Stratejide 9 eylem alanı, 19 stratejik hedef ve 72 eylemde özetlenen mikro hedefler, aslında ihracatın yapısında öngörülen yapısal değişimin kilometre taşlarını oluşturmaktadır.

Makro Hedefe Doğru...

Sürdürülebilir ihracat artışının sağlanması için belirlenen makro göstergeler 2023 yılında ihracatın 500 milyar dolara ulaşması ve 2012-2023 yılları arasında yıllık ihracatın ortalama %11,7 artmasıdır. Göstergelerin oluşumunda 2012-2014 yılları için esas alınan Orta Vadeli Program (OVP-2012-2014) ve diğer OVP’lerde yer alan ihracat tahminlerine Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1: Gerçekleşen İhracat ve İhracat Tahminleri (Milyar Dolar)

	İhracat (Milyar \$)	2023 İhracat Stratejisi	OVP (2012- 2014)	OVP (2013- 2015)	OVP (2014- 2016)	OVP (2015-2017)
2013	151,8	165,7	165,7	158	153,5	151,8

2014	118,5	185,1	185,1	172,3	166,5	160,5
2015		206,8		187,1	184	173
2016		-			202,5	187,4
2017						203,4
2019		321,9				
2023		500				

Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı, T.C. Kalkınma Bakanlığı, TÜİK

Geçtiğimiz ay açıklanan OVP (2015-2017)'de 2014 yılı için ihracat rakamı 160,5 milyar dolardır. Bu değer, 2023 İhracat Stratejisi'nin temel alındığı OVP (2012-2014)'de tahmin edilen 185,1 milyar dolardan %13 oranında daha düşüktür. Diğer taraftan, OVP (2015-2017)'de 2014-2017 yılı için yıllık ortalama %8 ihracat artışı öngörülmüştür. 2014-2017 dönemi için bu artış oranı esas alındığında, 2023 yılında 500 milyar dolar ihracat hedefine ulaşılabilmesi 2017-2023 döneminde yıllık ortalama %19,7'lik ihracat artışı ile sağlanabilecektir.

İhracat Performansımız

Son yıllardaki ihracat rakamlarına göre değerlendirecek olursak, 2023 İhracat Stratejisi'nin 2012 yılı için öngördüğü 148,5 milyar dolarlık ihracat, öngörülen rakamdan %3 daha fazla gerçekleşerek 152,5 milyar dolar olmuştur. 2013 yılında ise ihracatımız, öngörülen 165,7 milyar dolarlık hedeften 13,8 milyar dolar (%9 oranında) sapma göstererek 151,8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir ifade ile ihracatımız 2013 yılında bir önceki yıla göre %0,4 oranında azalarak beklenen yıllık artış oranınının (%11,6) oldukça gerisinde kalmıştır. Gerçekleşen rakamlar ve yeni tahminler stratejide öngörülenden daha ivmeli bir performans sergilememiz gerektiğini ortaya koymaktadır.

Enerji hariç rakamlara bakıldığında ise, enerji dışı dış ticaret açığımız 2013 yılında %60 artış gösterirken dış ticaret açığımız ise %19 artış göstermiştir. Yine ihracatımızın ithalatı karşılama oranı %64'ten %60'a düşerken enerji hariç bakıldığında oran %82'den %74'e gerilemiştir.

Diğer taraftan, 2013 ve 2014 yıllarının ilk 9 aylık dönemleri incelendiğinde ise ihracatımız 2014 yılının Ocak-Eylül döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre %5,5 oranında artarken ithalatımız ise %4,2 oranında azalmıştır. Burada dikkat çeken husus, enerji ithalatımızın %25,4 oranında azalarak 41,7 milyar dolara gerilemesi ve bunun sonucunda enerji dışı dış ticaret açığımızın 24 milyar dolara kadar gerilemesi olmuştur.

Tablo 2: 2012-2013 dış ticaret istatistikleri

	2012	2013	Değişim	2013 Ocak-Eylül	2014 Ocak-Eylül	Değişim
İhracat	152,46	151,86	-0,4%	112,37	118,54	5,5%

Enerji İhracatı	7,71	6,71	-13,0%	6,72	4,57	- 32,0%
Enerji Dışı İhracat	144,75	145,15	0,3%	107,39	113,97	6,1%
İthalat	236,55	251,65	6,0%	187,63	179,68	-4,2%
Enerji İthalatı	60,12	55,92	-7,0%	55,92	41,74	- 25,4%
Enerji Dışı İthalat	176,43	195,73	10,9%	146,19	137,94	-5,6%
Dış Ticaret Hacmi	389,01	403,52	4,0%	300,0	298,2	-0,6%
Dış Ticaret Dengesi	-84,08	-99,78	19,0%	-75,26	-61,14	- 18,8%
Enerji Dışı Denge	-31,67	-50,58	60,0%	-26,06	-23,97	-8,0%
İhracat/İthalat (%)	64%	60%		60%	66%	
İhracat/İthalat (Enerji Hariç)(%)	82%	74%		73%	83%	

*Enerji ihracatında/ithalatında 27. fasıl istatistikleri kullanılmıştır.

Kaynak: T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, TÜİK

2013 ve 2014 yılları Ocak-Eylül dönemlerinde ihracatımızın ithalatı karşılama sırasıyla %60 ve %66 oranlarında iken enerji hariç istatistikler değerlendirildiğinde bu artışın %10'a ulaştığı görülmektedir.

Tablo 2'de belirtilen dönemlerde ihracatın ithalatı karşılama oranının enerji hariç tutulduğunda daha büyük oranda değişim göstermesi, enerji bağımlılığının dışında ihracatımızın gerek ürün gerek pazar çeşitliliğinin artırılmasının hedeflerin gerçekleştirilmesindeki önemini göstermektedir. Stratejide yer alan 2023 yılında dünyada en çok ihracatı yapılan 25 ürün grubu içinde ilk 10'da olduğumuz ürün grubu sayısının 10'a, 10-25 milyar dolar arasında ihracat yapılan ülke sayısının 7'ye yükselmesi gibi birçok mikro göstereyi bu çerçevede değerlendirebiliriz.

İhracatta Nicelik Kadar Niteliği Artırmak da Önemli

500 milyar dolarlık hedef stratejinin niceliksel yönünü oluştururken yüksek katma değerli, yüksek ve orta-üstü teknolojik ürünlerin payının artış kaydettiği ihracat yapısı da stratejinin niteliksel hedefidir.

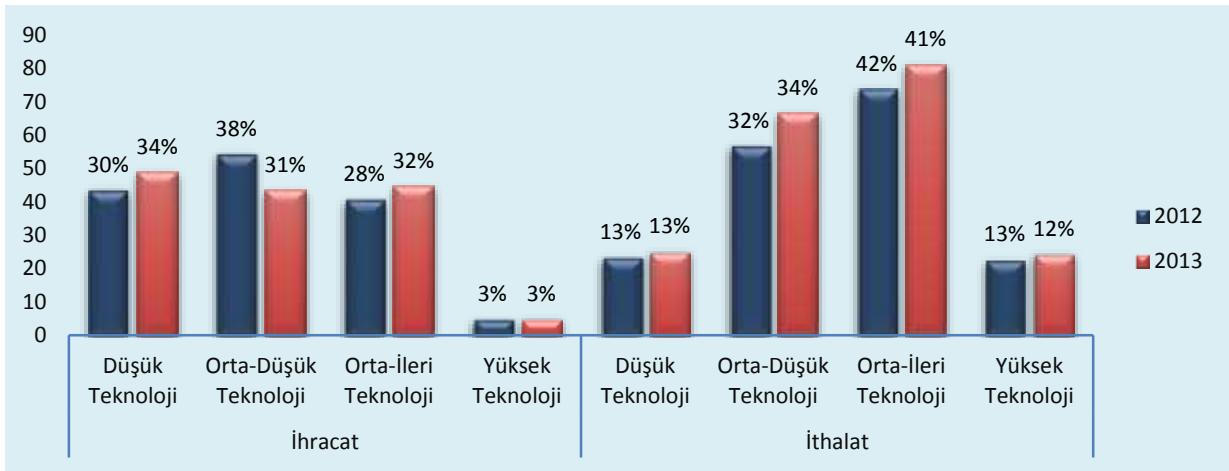
İhracatımızın teknoloji kompozisyonuna baktığımızda, 2012 yılında imalat sanayi ihracatımızın %38'ini orta-düşük teknoloji ürünler, % 30'unu düşük teknoloji ürünler, %28'ini orta-ileri teknoloji ürünler ve %3'ünü yüksek teknoloji ürünler oluştururken 2013 yılında imalat sanayi ihracatımızın %31'ini 43,3 milyar dolar ile orta-düşük teknoloji ürünler, %34'ünü 48,7 milyar dolar ile düşük teknoloji ürünler, %32'sini 44,5 milyar dolar ile orta-ileri teknoloji ürünler ve %3'ünü 4,7 milyar dolar ile yüksek teknoloji ürünleri oluşturmuştur.

Diğer bir ifade ile ihracatımızın yaklaşık %93'ünü oluşturan imalat sanayi ihracatının teknoloji kompozisyonu, 2013 yılında bir önceki yıla göre düşük teknolojik ürünlerin ve orta-ileri teknolojik ürünlerin payının arttığı, orta-düşük teknolojik ürünlerin payının

azaldığı bir yapı sergilemektedir. Yüksek teknolojik ürün ihracatımız ise %3 seviyesini korumuştur.

Diğer taraftan, 2012 yılında 176,2 milyar dolar olan imalat sanayi ithalatımız 2013 yılında 196,8 milyar dolara yükselmiştir. 2013 yılında imalat sanayi ithalatımızın %41'ini 81 milyar dolar ile orta-ileri teknoloji ürünleri, %34'ünü 66,5 milyar dolar ile orta-düşük teknoloji ürünleri, %12'sini 24,2 milyar dolar yüksek ve %13'ünü 25 milyar dolar ile düşük teknolojik ürünler oluşturmuştur. Bir önceki yıla kıyasla 2013 yılında ithalatımızın teknoloji kompozisyonunda değişiklik gözlenmemiştir.

Şekil 1: Teknolojik Sınıflandırmaya Göre İmalat Sanayi İhracatımız/İthalatımız (Milyar Dolar)

Kaynak: TÜİK, OECD

Küresel ticarete önemli aktörlere bakıldığında ise, yüksek teknoloji ürünlerinin imalat sanayi ihracatındaki payının Çin'de %32, A.B.D'de %24 iken Hong Kong, Singapur gibi ülkelerde %40'ın üzerinde olduğunu görmekteyiz. TradeMap ve WITS (World Integrated Trade Statistics) verilerine göre 2013 yılında Çin'in toplam ihracatının %98,7'sini oluşturan imalat sanayi ihracatının %33,1'ini yüksek teknoloji grubuna giren ürünler oluştururken %23,4'ünü ise orta-ileri teknoloji yoğunluğuna sahip ürünler oluşturmaktadır. İmalat sanayi ihracatının toplam ihracatın %99,4'ünü oluşturduğu Güney Kore'de ise yüksek teknoloji ile orta-ileri teknoloji gruplarında yapılan ihracat toplam imalat sanayi ihracatının %67'sini oluşturmaktadır (Duman, 2014).

Öte yandan, Türkiye'de ticarete konu olan alt tarife pozisyonları incelendiğinde 2013 yılı itibarıyla dış ticarete konu alt tarife pozisyonlarından %55'inde açık, %45'inde ise fazla verildiği görülmektedir. Çin, dış ticarete konu olan alt tarife pozisyonlarının %73'ünde dış ticaret fazlası verirken bu oran Hindistan'da %53, ABD'de %49 ve Brezilya'da %33 olmaktadır. Burada dikkat çeken bir başka husus ise ülkemizin dış ticaret açığı verdiği alt tarife pozisyonlarında yüksek teknolojinin payının %14 oranında olması ancak dış ticaret fazlası verdiği alt tarife pozisyonlarında bu oranın %7'ye gerilemesidir. Çalışmanın sonuçlarına göre Türkiye, düşük teknoloji ürünlerde ithalatından fazla ihracat yaparken

bunun tam aksine orta-ileri ve yüksek teknolojili ürünlerde ihracatından fazla ithalat yapmaktadır. (Duman 2014).

Hedef Pazarlar ve Pazar Çeşitliliği

Hedef Pazarlar

Stratejide 2012-2013 dönemi için Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya, Hindistan, A.B.D., Polonya, Brezilya, Suudi Arabistan, İran, Nijerya, Mısır, Libya, Endonezya, Irak, Kazakistan, Ukrayna, Japonya ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nin yer aldığı 17 hedef pazar belirlenmiştir.

Tablo3: 2012-2013 döneminde hedef Pazar olarak belirlenen ülkelere ihracatımız (Milyon \$)

Ülke	2013	2012	2011	Değ. (2012/2011)	Değ. (2013/2012)
Irak	11.959	10.822	8.310	30%	11%
Rusya Federasyonu	6.967	6.681	5.993	11%	4%
ABD	5.623	5.604	4.584	22%	0,3%
İran	4.194	9.922	3.590	176%	-58%
Çin	3.602	2.833	2.466	15%	27%
Mısır	3.203	3.679	2.759	33%	-13%
Suudi Arabistan	3.192	3.677	2.763	33%	-13%
Libya	2.754	2.139	748	186%	29%
Ukrayna	2.191	1.829	1.730	6%	20%
Polonya	2.060	1.854	1.758	5%	11%
Kazakistan	1.040	1.069	948	13%	-3%
Brezilya	938	1.003	883	14%	-6%
Güney Afrika Cumhuriyeti	620	382	511	-25%	62%
Hindistan	587	792	756	5%	-26%
Nijerya	418	439	394	11%	-5%
Japonya	409	332	296	12%	23%
Endonezya	231	244	308	-21%	-5%
Hedef Pazarlara İhracat	49.987	53.299	38.797	37%	-6%
Toplam İhracat	151.869	152.462	134.907	13%	-0,4%

Kaynak: T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, TÜİK

Belirlenen hedef pazarlara toplam ihracatımız 2011 yılında 38,8 milyar dolar iken 2012 yılında 53,3 milyar dolara yükselmiştir. 2013 yılında ise bu hedef ülkelere ihracatımız %6 oranında bir düşüş ile 50 milyar dolara gerilemiştir. Benzer bir şekilde, 2011 yılında toplam ihracatımızın %29'unu oluşturan bu 17 hedef pazar, 2012 yılında ihracatımızın %35'ini oluştururken bu oran 2013 yılında %33 düzeyine gerilemiştir.

Libya'ya olan ihracatımızda hedef pazar olarak belirlendiği 2012 yılında %186 oranında bir artış göze çarpmaktadır. Libya'ya olan ihracatımız 2011 yılında 748 milyon dolar iken 2012 yılında 2,1 milyar dolara, 2013 yılında ise 2,8 milyar dolara yükselmiştir.

Aynı şekilde, Irak'a olan ihracatımız 2011 yılında 8,3 milyar dolar iken bu değer 2012 yılında 2011 yılına göre %30 oranında artarak 10,8 milyar dolara, 2013 yılında ise bir önceki yıla göre %11 oranında artarak 12 milyar dolara ulaşmıştır. 2012 yılında Irak'a ihracatımızdaki artışta gıda ürünleri ve içecek, ana metal sanayi ürünleri etkili olurken 2013 yılında görülen artışta ise giyim eşyası, mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünlerdeki artışlar etkili olmuştur.

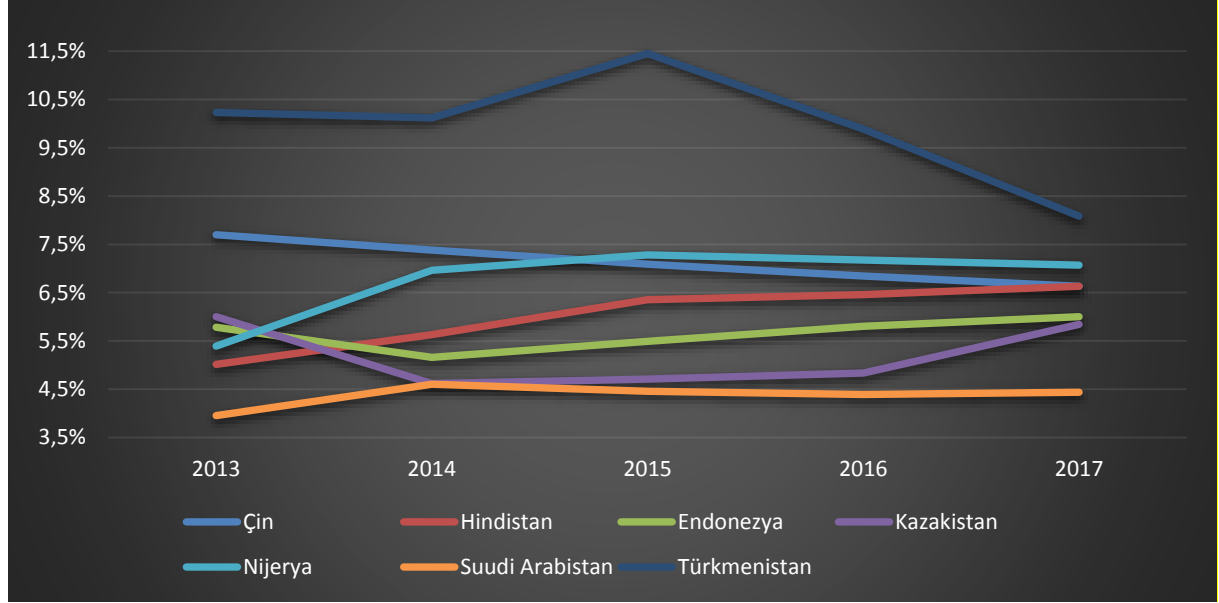
Bunun yanında, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Endonezya'ya ihracatımız; bu ülkeler hedef pazar seçildikten sonraki ilk yıl olan 2012 yılında bir önceki yıla göre sırasıyla %25 ve %21 oranında gerileme göstermiştir. 2012-2013 dönemi için ise, ihracatımızın azaldığı ülkeler arasında %58 ile İran, %26 ile Hindistan, %13 ile Mısır ve Suudi Arabistan ve %6 ile Brezilya bulunmaktadır.

Diğer taraftan, 2011 yılında toplam ihracatımız içerisinde %6,2'lik paya sahip olan Irak; 2012 ve 2013 yıllarında toplam ihracatımız içerisinde sırasıyla %7,1 ve %7,9'luk paylara sahip olmuştur. 2011 yılında toplam ihracatımız içerisinde %0,6'lık paya sahip olan Libya'nın payı ise 2012-2013 döneminde önce %1,4'e, daha sonra ise % 1,8'e yükselmiştir.

Benzer şekilde, 2011 yılında 2,5 milyar dolar olan Çin'e ihracatımızın toplam ihracatımız içerisindeki payı %1,8 iken bu oran 2012 yılında %1,9'a; 2013 yılında ise %2,4'e yükselmiştir. Günümüzde dünyanın en büyük ticaret aktörü durumunda bulunan Çin Halk Cumhuriyeti'ne olan ihracatımız 2012 yılında 2011 yılına kıyasla %15 oranında artarken 2013 yılında ise 2012 yılına göre %27 oranında artış göstermiştir. 2012 ve 2013 yıllarında Çin'e ihracat artışımızda Metal cevherleri ve Taşocakçılığı ve diğer madencilik ürün gruplarındaki artışlar etkili olmuştur.

Hedef pazarların belirlenmesinde önemli unsurlardan biri de ülkelerin büyüme oranlarıdır. IMF tarafından açıklanan büyüme tahminlerine göre, hedef ülkeler arasında sayılan Nijerya'nın 2014 yılında %7 oranında büyümesi beklenirken Çin'in ise %7,4 oranında büyümesi beklenmektedir. Yine hedef pazarlardan olan Hindistan'ın 2014-2018 döneminde ortalama %6,4 oranında büyümesi beklenirken hedef ülkeler arasında yer almayan Türkmenistan ise 2014-2018 dönemi için yıllık ortalama %9,5 büyüme oranıyla dikkat çekmektedir.

Şekil 2: Seçilmiş Hedef Ülkelerin IMF Tahminlerine Göre Yıllık Büyüme Oranları

Kaynak: IMF Dünya Ekonomik Görünümü (Ekim 2014)

Pazar Çeşitliliği

Stratejide yer alan pazar çeşitliliğine yönelik mikro göstergeler, 1-10 milyar dolar ihracat yapılan ülke sayısının 44'e, 10-25 milyar dolar arasında ihracat yapılan ülke sayısının 7'ye, 25 milyar dolar üzerinde ihracat yapılan ülke sayısının 5'e çıkarılması yönündedir. 2012-2013 yılları gerçekleştirmeleri pazar çeşitliliğine yönelik hedefler doğrultusunda olmuştur.

Tablo 4: Ülkelere Göre İhracatımızın Kategorik Değerlendirilmesi

Ülke Sayısı	Gerçekleşen		2023 İhracat Stratejisi	
	2012	2013	2012	2013
1-10 milyar \$ ihracat yapılan	32	32	31	33
10-25 milyar \$ ihracat yapılan	2	2	1	2
25 milyar \$ üzerinde ihracat yapılan	0	0	0	0
1 milyar \$ altında ihracat yapılan	208	206		

Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı, TÜİK

2013 yılında 1-10 milyar \$ ihracat yapılan ülkeler; İngiltere, Rusya, İtalya, Fransa, ABD, BAE, İspanya, İran, Çin, Hollanda, Mısır, Suudi Arabistan, Azerbaycan, Libya, İsrail, Romanya, Belçika, Ukrayna, Polonya, Cezayir, Bulgaristan, Türkmenistan, Yunanistan, Gürcistan, Fas, İsveç, Kuzey Kıbrıs Türk Cum., Avusturya, Kazakistan, Suriye, İsviçre ve Danimarka'dır.

2012 ve 2013 yıllarında 1-10 milyar dolar ihracat yapılan 32 ülke yer almaktadır. 2012 yılında 32 ülke arasında yer alan Brezilya ve Kanada'ya ihracatımız 2013 yılında 1 milyar doların altına düşerken; 2012 yılında 1 milyar dolar altında ihracat yaptığımız ülkeler

arasında yer alan Danimarka ve Suriye 2013 yılında 1-10 milyar dolar ihracat yapılan 32 ülke arasında yer almıştır.

2023 Hedefleri Doğrultusunda Bakanlığımızın Çalışmaları

Bakanlığımız “Pazar Payı” eylem alanında yer alan “İhracatçıların Küresel Alanda Rekabetçiliklerinin Artırılması” stratejik hedefi başlığında üç eylemden ve “Mevzuat” eylem alanında yer alan “İhracata Yönelik Mevzuat, Yasal Düzenleme ve Yönetmeliklerin Sektörel Öncelikler Gözetilerek Etkinleştirilmesi” stratejik hedefi başlığında bir eylemden sorumludur.

5.Stratejik Hedef: İhracatçıların Küresel Alanda Rekabetçiliklerinin Artırılması

- *Eylem No 24-a: Gümrük işlemlerinin verimliliğinin artırılarak ihracatçının maliyetinin azaltılması yönünde çalışmalar yapılacaktır.*
- *Eylem No 24-b: İhracatçıların gümrük işlemlerinde kapsamlı basitleştirmeler ve kolaylaştırmalardan yararlanması sağlanacaktır.*
- *Eylem No 24-c: Gümrüklü sahalarda iş süreçlerinin iyileştirilmesi sağlanacaktır.*

18.Stratejik Hedef: İhracata Yönelik Mevzuat, Yasal Düzenleme ve Yönetmeliklerin Sektörel Öncelikler Gözetilerek Etkinleştirilmesi

- *Eylem 70-a: Ekonomik etkili gümrük rejimleri ile uygulamalarının uyumlaştırılması sağlanacaktır.*

24-a no’lu eylem hâlihazırda sürdürülmekte olan Tek Pencere çalışmalarını, 24-b’de yer alan eylem yerinde gümrükleme, izinli gönderici ve yetkilendirilmiş yükümlü uygulamalarını kapsamakta olup 24-c no’lu eylemde ise NCTS Sistemi ile birlikte eşyaya ilişkin gümrük kontrollerinin iç gümrüklerine taşınması ve sınırda yalnızca araç kontrol işlemlerinin gerçekleştirilmesi ve bu yolla sınır geçiş ve bekleme sürelerinin önemli ölçüde düşürülmesi amaçlanmıştır.

Mevzuat konusunda da Avrupa Birliği ile gümrük mevzuatımızın uyumlaştırılması kapsamında yapılan çalışmalar tamamlanmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

2023 İhracat Stratejisi ve Eylem Planı ile beraber yürürlüğe giren ve rekabetin hızla arttığı günümüz küresel ticaret piyasasında, 2023 yılında 500 milyar dolarlık ihracat yapma hedefi ülkemizin geleceğe yönelik temel amaçlarından biri olmuştur.

2012 ve 2013 yıllarında ihracatta hedeflenen artışların görülememesi neticesinde 2023 yılındaki makro hedefin sağlanması, stratejide öngörülen daha fazla bir artış oranı ile mümkün olacaktır.

İhracatımızın artırılmasında yardımcı olacak unsurların başında ürün çeşitliliği, pazar çeşitliliği ve yüksek katma değerde ihracat yapma yetisi gelmektedir. 2012 ve 2013 yılları ile 2013 ve 2014 yıllarının Ocak-Eylül dönemleri incelendiğinde, ihracatın ithalatı karşılama oranının enerji hariç analizlerde daha büyük oranda değişim göstermesi, enerji bağımlılığının dışında ihracatımızın gerek ürün gerek pazar çeşitliliğinin artırılmasının hedeflerin gerçekleştirilmesindeki önemini göstermektedir.

Öte yandan, sadece niceliğin değil niteliğin de önemli olduğunun aşikar olduğu küresel ticarete 2023 ihracat hedefine ulaşmak için yüksek katma değerde ihracat da önem arz etmektedir. 2013 yılı itibariyle yüksek teknoloji grubunun toplam ihracat içerisinde aldığı pay yalnızca %3 iken orta-ileti teknoloji grubunun payı ise %32 olarak gerçekleşmiştir. Bakanlığımız verilerine göre 2013 yılı sonu itibariyle 1,5 dolar olan kilogram başına ihracatımızın daha yüksek katma değer içeren bir hale getirilmesi ve daha yüksek oranda yüksek teknoloji ürünlerinin ihraç edilmesi 500 milyar dolar ihracat hedefimize ulaşmak için yardımcı unsurlardan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan, 2023 İhracat Stratejisi ve Eylem Planı'nda hedef ülke olarak belirlenen ülkelerin IMF verilerine göre önümüzdeki yıllarda görece yüksek oranlarda büyüme oranlarına sahip olacağı beklentisi ise ihracatımızı artırma yolunda bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

Ekonomideki tüm aktörlerin birbirleriyle koordineli çalışması gereken 2023 ihracat hedefine ulaşma yolunda Bakanlığımız ise ihracat hedefinin gerçekleştirilmesi için küresel alanda rekabetçiliğin artırılması ve ihracata yönelik olarak gerekli düzenlemelerin yapılması konusunda üzerine düşeni yapmaktadır.

KAYNAKÇA

Duman, M. C., *Nicelik ya da Nitelik, İşte Bütün Mesele Bu*, İktisat ve Toplum, Sayı 43, 31-38

Ekonomi Bakanlığı, *2023 İhracat Stratejisi ve Eylem Planı*

IMF, *Dünya Ekonomik Görünümü Ekim 2014*

OECD, *Teknolojik Yoğunluk Tabloları*

Türkiye İstatistik Kurumu, *Dış Ticaret İstatistikleri*

2023 Vizyonu Işığında Gümrükler ve Ticaret

Sinan AKYÜZ
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

Vizyonlar ve Hayaller Üzerine...

Bir orkestradaki enstrümanların birbirleriyle ahengi mutlaka herkesin dikkatini çekmiştir. Bu ahenk nasıl sağlanıyor diye biraz araştırınca ilginç bir bilgiye tesadüf ettim. Tüm orkestra, konser öncesinde obuanın verdiği “la” sesine göre akort ediyormuş kendini. Sebebi ise obuanın orta “la” sesinin diğer enstrümanların farklı uç seslerinin ortasıyla eşit olmasıymış. Yani pek çok insanın adını bile duymadığı veya sesini bile bilmediği obua, aslında koca bir orkestrayı hizaya sokan “lider ruhlu” bir enstrümanmış.

Şöyle bir düşününce, aslında bir ülke için ortaya konulan büyük bir vizyon, büyük bir ideal de aynen obua gibidir bence; bir toplumu ve ülkeyi akort eder. Tüm çabaların aynı hedef doğrultusunda olmasını sağlar. Saatler bir kere o büyük vizyona göre ayarlandı mı zaman artık gereksiz şeylere değil de, bu büyük hedeflere ulaştıracak işlere harcanır. Toplumun tüm fertleri aynı duygularla hareket eder. İnsanlar birbirine sıkı sıkıya kenetlenir ve böylece herkes ortak bir anın, ortak bir zaman diliminin bir parçası haline gelir.

Ülkemizin en çok ihtiyaç duyduğu şey, yediden yetmişe herkesi çepeçevre sararak içerisine alacak bir gelecek vizyonudur bence. Türkiye’nin en önemli meselesi, ortak bir düştten yoksunluktur. Eksik olan şey, toplumun her ferdine aynı dili konuşturtan, aynı duyguları tattıran, dolayısıyla onları aynı zamanın ve tarihin parçası haline getiren ortak bir gelecek hayalidir. En büyük ihtiyaç insanlarımızın tamamını birbirine bağlayan bir sözleşmedir.

Hayaller ve idealler çok önemlidir. Onlardan yoksun toplumların gelecekleri karanlıktadır.

New York Times gazetesinin ünlü köşe yazarı Thomas Friedman “Dünya Düzdür- Yirmi Birinci Yüzyılın Kısa Tarihi” isimli kitabında şöyle bir değerlendirmede bulunuyor.

Friedman diyor ki; *“Uzmanlar, toplumları hep ekonomik ve sosyal istatistiklerle ölçmeye çalışırlar. Borçların GSYİH’e oranı, işsizlik oranı, enflasyon oranı, okur-yazarlık oranı gibi... Bu tür istatistikler önemlidir ve toplum hakkında bilgi verir. Ama bence çok daha fazla bilgi veren ve ölçülmesi çok zor bir istatistik daha var: Toplumunuzun hayalleri mi hatıralarından daha çok, yoksa hatıraları mı hayallerinden daha çok?”*

Hatıraların hayallerden fazla olduğu toplumlarda, vaktini geriye bakmakla geçiren gereğinden çok insan vardır. Bu insanlar saygınlığı, takdiri, kendine değer verme olgusunu günümüzde değil, tarihte bulurlar. Böylesi toplumlar, daha iyi bir gelecek hayal edip bu uğurda harekete geçmek yerine tespîh taneleri gibi o tarihte takılı kalırlar.”

Friedman, gelecek hayali olmayan toplumlara dikkat çekiyor. “Tarihin gücünü yaşatan toplumlar” dan değil, “tarihte yaşayan toplumlar” dan söz ediyor. Elbette, bir milletin tarihini bilmesi ve onunla gurur duyması güzel bir şey. Ama tarihin sayfalarında sıkışıp kalması, çünkü başarılarının devamını getirememesi, bunların üzerine bir şeyler daha koyamaması, kısacası “sermayeden yemesi” ise başka bir şey... Bir şirket, bir kurum, bir toplum gelecek planlarından değil de geçmişte neleri başardığından veya geçmişte ne kadar iyi olduğundan söz ediyorsa zor bir durumda demektir, bence yolun sonuna yaklaşmış demektir.

Hayaller ve vizyonlar çok önemlidir. Onlar geleceğin tohumlarını taşır.

Bir ülke, büyük bir vizyonla, güzel bir gelecek hayalinin rüzgârıyla yelkenlerini doldurduğunda, hedeflerine doğru en hızlı şekilde yol almaya başlar. Bunun birçok örneği var. Mesela Amerikalı lider Martin Luther King, 1963’te Lincoln Anıtı önünde yaptığı o meşhur konuşmasında şöyle diyordu: *“Bir hayalim var. Bir gün, Georgia’nın kıvı tepelerinde, eski kölelerin çocuklarıyla eski köle sahiplerinin çocuklarının kardeşlik masasının etrafında birlikte oturacaklarını düşünüyorum.”* Amerika, o günlerden sonra bir rüyayı gerçekleştirmeyi başardı. Bu konuşmadan tam 45 yıl sonra ise siyahî bir Amerikalıyı, Barack Hussein Obama’yı, Amerikan Başkanı seçti.

Japonya, İkinci Dünya Savaşı’nda iki atom bombasıyla çökmüştü. Ama sonrasında bir mucizeyi gerçekleştirdi. 1950-1990 yılları arasında baş döndürücü bir hızla zenginleşerek 40 yılda kişi başı milli gelirini bin dolar seviyelerinden her yıl neredeyse %8’lik bir artışla 25 bin dolar seviyelerine çıkardı.

Almanya ve G. Kore... Hepsi birer başarı hikâyesi... Onlar, rüyalarını gerçekleştirebilmiş bir zamanların tükenmiş ekonomileri... Hepsi, rüyalarının arkasında durabilme cesaretini gösterebilmiş, sorumluluğun hayallerde bile olduğunu akıllarından hiç çıkartmamış toplumlar... Hepsinin hikayesinde büyük fedakârlıklar var, sabır ve inanç var.

Amerikalı Kemancı virtüözü Menuhin’ e bir konserden sonra bir hayranı gelir ve der ki *“Üstad sizin gibi güzel keman çalabilmek için hayatımı verirdim. Menuhin gülüyor ve diyor ki “Farkımız bu... Ben verdim!”*

Çaba; aşk ve tutku ile bir araya geldiğinde meyvesini verir sadece... O meyvenin adı başarıdır. Fikir ve inançtan yoksun, aşktan yoksun, hayal ve hedeflerden yoksun işler, bizi maalesef bugün de başarısızlığa mahkûm etmeye devam ediyor.

Neyse, lafı çok uzatmadan Necip Fazıl'ın şu muazzam tespitiyle bu faslı kapatayım. *“Yıkılan kaç medeniyet tanıyorsanız, biliniz ki, kalplerinin içindeki hareketsiz saat rakkasiyle, adalelerinin altındaki cansız sinir düğümleri arasında örümcekler ağ çektikten sonra o hale gelmişlerdir.”*

2023 Vizyonu

Bugün, artık hemen her ortamda konuşulan, gündem oluşturan bir Türkiye vizyonu var. Nedir bu vizyon? Cumhuriyetimizin 100. kuruluş yılı olan 2023'te, ülke olarak dünyanın en büyük 10 ekonomisinden biri olmayı, 1 trilyon doların üzerinde bir dış ticaret hacmine ulaşmayı, neredeyse 90 milyonluk nüfusu ve 25 bin doları aşan kişi başına milli gelir ile bölgesinde ve dünyada önemli bir güç olmayı hedefliyoruz.

Şüphesiz, 30'lu yıllardan bu yana çok planlar yapıldı. Bu planlar çerçevesinde kalkınma modelleri ortaya konuldu. Ancak, şunu ifade etmek gerekir ki, ortaya konulanlar sadece birer plandı, birer metindi. “2023” ise yalnızca bir plan değil, aynı zamanda bir idealin de ifadesidir. Bu bağlamda, “2023”, bugüne kadarki diğer tüm planlardan farklı olarak, daha parlak bir geleceğe ulaşma adına tüm kurum ve kuruluşların sinerji oluşturmalarını sağlayacak bir politika katalizörüdür.

Peki, gümrükler ve ticaret bu vizyonun, bu stratejinin neresinde? Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bu büyük hedeflere ulaşılmasına nasıl katkı sağlayacak? Bakanlık hangi yolda ilerlemeli?

Ekonomilerin İtici Gücü: Ticaret

Bugün, ticaret ülkeler için zenginlik ve refahın en önemli kaynaklarından biri haline gelmiştir. Dünyanın en gelişmiş ülkelerinin, aynı zamanda dünyanın en fazla ticaret yapan ülkeleri olması bir tesadüf değil. Mesela, G20 ülkeleri, halihazırda dünya ekonomisinin yani dünya toplam gayri safi hasılasının %85'ini oluşturuyor. Ve yine bu ülkeler aynı zamanda dünya toplam ticaret hacminin de %80'ini gerçekleştiriyor.

Benzer şekilde, küresel ihracatın küresel hasıla içerisindeki payı da giderek artıyor. Bu da küresel ticaretin ülkelerin ekonomik zenginlik ve refahını besleyen başlıca kaynaklardan biri haline geldiğini gösteriyor. Nitekim şöyle bir rakamlara bakarsak, 1960 yılında, küresel mal ihracatı sadece 124 milyar dolardı. 2013 yılında bu rakam 150 kat artış göstererek neredeyse 19 trilyon dolara ulaştı. Küresel mal ihracatının küresel hasıla içerisindeki payı ise 1960 yılında sadece %9 iken, 2013 yılında %25'lere kadar yükseldi.

Dolayısıyla şu hususun altını bir kez daha çizmek gerekiyor: Bugünkü ekonomik düzende hangi kalkınma stratejisi benimsenirse benimsensin, ne tür bir plan uygulamaya

konulursa konulsun artık uluslararası ticaretin katkıları olmadan kalkınmak mümkün değildir.

Nasıl Bir Ticaret?

Dünya Bankası tarafından yapılan bir çalışmanın sonuçları, ticaretle zenginleşmek isteyen ülkeler için çarpıcı bir gerçeği ortaya koyarken, bizlere nasıl bir ticaret sorusunun da yanıtını veriyor. Gelişmekte olan ülkeler ihracat yapabilmek için gelişmiş ülkelere kıyasla iki kat daha fazla belgeye ve altı kat daha fazla imzaya ihtiyaç duyuyor. Aynı şekilde, gelişmekte olan ülkelerde ihracat için gereken süre, gelişmiş ülkelere nazaran 3 kat daha uzun.

Bunun bizim de içinde bulunduğumuz gelişmekte olan ülkeler için ne anlama geldiği çok açık... Yüksek maliyetler, pazar kayıpları, ihracatta daralma ve sonuç itibarıyla refah seviyesinde gerileme...

Dolayısıyla, ülkelerin küresel ekonomiye daha iyi entegre olmak ve bu yolla küresel refah ve zenginlikten daha fazla pay alabilmek için etkin ve kesintisiz bir mal akışını sağlayabilmeleri gerekiyor. Böyle bir yapı için gerekli en önemli koşul, kolay ve güvenli bir ticaret ortamının varlığıdır. Böyle bir ekosistem, ülkemizi 2023 hedeflerine ulaştıracak en önemli araçlardan birisi olacaktır.

Gümrükler Arz Zincirinde Kritik Bir Halka Haline Gelmiştir

Bugün dünya ticaretinden aldığı payı ve ekonomik refahını artırmaya çalışan her ülke, bir taraftan üretim faaliyetleri için teşvik, sübvansiyon vb. destekler sunarken, bir taraftan da üretilen mal ve hizmetlerin küresel piyasalara daha hızlı ve etkin bir yolla arz edilebilmesi için kolaylıklar sağlamaya çalışıyor. Bu kolaylıkların bir kısmı piyasalara giriş ve çıkış noktasında karşımıza çıkan gümrük ve dış ticaret işlemlerine yönelik...

Gümrükler piyasalara erişimde hayati bir rol üstleniyor. Çünkü ticaretin, dünyanın en ücra köşelerine bile uğrayan yolu, her sınırda mutlaka gümrüklerden geçiyor. Gümrükler, yerel ticaretin uluslararası ticarete açıldığı kapılardır. Gümrüklerde işler hızlı, kolay ve emniyetli yürütüldüğü oranda ülkelerin ekonomik büyüme ve gelişmesine de katkı sağlanıyor.

Dünya Bankasına göre, lojistik performansı daha iyi olan ülkelerin milli gelirleri %1, ticaretleri ise %2 oranında daha fazla büyüme gösteriyor. Yine Dünya Bankasının 2012 yılı Lojistik Performans Endeksi Raporu'na baktığımızda, ilk 30'da yer alan ülkelerin 19'unun aynı zamanda küresel rekabetçilik, ticaretin kolaylaştırılması ve iş yapma kolaylığı endekslerinde de ilk 30 ülke içerisinde yer aldığını görüyoruz.

Şu hususun altını bir kez daha çizmek gerekiyor. Lojistik faaliyetler ile rekabetçilik, iş yapma kolaylığı, ticaret ve büyüme arasında karşılıklı bir etkileşim var. Bu nedenle, mikro

düzeyde firmalar, makro düzeyde ise devletler politikalarını oluştururken lojistiği dikkate almak zorundalar. Ülke ekonomileri için hayati önem taşıyan lojistik süreçleri verimsiz olduğunda, hem parasal açıdan hem de zaman maliyeti açısından ticaretin önünde büyük bir engel oluşturuyor.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, yerel üretimin ve ticaretin küresel pazarlarla buluşmasına yönelik politikaları oluşturan, ülkeye mal giriş çıkışını sevk ve idare eden kritik öneme sahip bir Bakanlık... Başka bir deyişle, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, ticaretin önce ülke içinde gelişip büyümesini ve sonra buradan küresel piyasalara açılmasını sağlayacak her türlü politika ve enstrümanı geliştirerek refah ve zenginliğin kapısını aralayacak bir Bakanlık...

Bakanlık, çalışmalarını “en kolay ve en güvenli ticaret” vizyonu doğrultusunda yürütmektedir. Çünkü bir ülkede ticaret kolay ve güvenli yapılabiliyorsa o ülkenin ticareti artar. O ülkeye gelen yabancı sermaye yatırımları artar. O ülke daha fazla gelişir ve mutlaka dünyanın en iyileri ligine yükselir.

Ülkemiz, bugün dünya ihracat hacminden binde 8 pay alıyor. 2023'te Cumhuriyetimizin 100. yılında bu payı yüzde 1,5'a çıkartmayı hedefliyor. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bu hedef doğrultusunda, lojistik sürecinin etkinliğini artıracak ve ticareti kolaylaştıracak bir dizi önemli projeyi geçtiğimiz yıllarda hayata geçirdi. Bunlardan bir kaçına kısaca değineceğim.

2023 Yolunda Önemli Projeler

2012 yılı başında gümrüklerde elektronik özet beyan sistemine geçildi. Böylece, AB ülkelerinde olduğu gibi eşyaya ilişkin bilgiler artık eşya ülkemize varmadan çok önce alınmaktadır. Bu, Bakanlık tarafından daha sağlıklı bir risk analizi yapılabilmesine imkan sağlarken, aynı zamanda eşyanın gümrük işlemlerinin de gümrüklerde daha hızlı ve daha az maliyetle tamamlanmasına imkan vermektedir.

2014 yılının ilk 10 ayı itibarıyla verilen özet beyan sayısı 400 bindir. Yeni özet beyan sistemi bu süre zarfında sektör açısından yıllık yaklaşık 800 bin TL'lik maliyet tasarrufu sağlamıştır.

Taşımacılık alanında Ortak Transit ve TIR Elektronik Ön Beyan Sistemi gibi önemli projeler başarıyla uygulamaya geçirilmiştir. Ortak Transit Sözleşmesi'ne taraf olmayla birlikte Türkiye, AB'ne tam üye olmamasına rağmen transit işlemleri açısından AB üyesi bir ülke gibi işlem yapabilecek konuma gelmiştir. Türk gümrükleri, karşılıklı veri paylaşımı yoluyla Avrupa'daki yaklaşık 3 bin gümrük idaresiyle entegre hale gelmiştir. 28 AB ve 4 EFTA ülkesinde tek beyanname ile işlem yapabilen taşımacı firmalar daha az bürokrasi ile karşılaşmaktadırlar. Ortak transit sistemi ile taşımacılık sektörüne yıllık 67

milyon avro maliyet avantajı sağlanmıştır. 12 günlük Türkiye-AB arası gidiş dönüş süresi de 9 güne düşmüştür.

TIR Elektronik Ön Beyan Sistemi ise firmalara TIR Karnesi ile yaptıkları transit ve ithalat taşımalarında internet bağlantısı bulunan herhangi bir bilgisayar üzerinden herhangi bir ücret ödemeden ve tamamen elektronik olarak gümrük idaresine gelmeden beyanda bulunma imkanı sağlamıştır. Bilgiler, sistem sayesinde geçiş yapılacak sınır gümrüklerine otomatik olarak aktarıldığından, sınır geçişlerinde ayrıca işlem yapılmamakta, bu sayede geçişler hızlanmaktadır.

TIR Elektronik Ön Beyan Sistemi ülkemiz dışında 19'u Avrupa olmak üzere, toplam 24 ülkede daha geçerli.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, ihracat işlemlerinde belgesiz beyanname dönemi başlatarak bürokrasiyi azaltmıştır. Birtakım koşulları sağlayan ve bu nedenle güvenilir addedilen Onaylanmış Kişi Statüsüne sahip firmalar ihracat beyannamesine artık herhangi bir belge eklemeden işlem yapabilmektedirler.

Gümrük işlemlerinde adeta bir devrim yaratan Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü (AEO) hayata geçirildi. Bu statüye sahip firmalara ihracat işlemlerini gümrüğe gelmeden kendi fabrikalarından yapma izni verilmiştir. Uygulama sayesinde ortalama sevkiyat maliyetleri %17 oranında azaltılırken, sektöre yıllık yaklaşık 500 milyon dolar maliyet avantajı sağlanmıştır.

2023'te, 500 milyar dolar ihracat ve 1 trilyon doların üzerinde bir dış ticaret hacmine ulaşma hedefi doğrultusunda gümrük kapıları ve idarelerinin mevcut fiziki ve teknik kapasiteleri geliştirilmiştir.

Bu bağlamda, yap-işlet-devret kapsamında Avrupa'nın en büyük gümrük kapılarından biri olan Kapıkule başta olmak üzere, Gürbulak, Habur, Sarp, Hamzabeyli, Cilvegözü, İpsala ve Nusaybin Gümrük Kapıları modern tesislere kavuşturulmuştur. Çıldır/Aktaş, Dilucu, Esendere ve Kapıköy gümrük kapıları ile Halkalı Gümrük İdaresinin yenilenmesi için uygulama sözleşmesi imzalanmıştır. Dereköy, Karkamış, Akçakale, Yayladağı, Öncüpinar, Pazarkule Gümrük Kapılarının ise Yap-İşlet-Devret modeliyle yenileme çalışmaları devam etmektedir.

İstanbul'un lojistik altyapısının daha da güçlendirilmesi için son derece önemli olan Erenköy Lojistik Merkezinin oluşturulması çalışmaları devam etmektedir. Halkalı Gümrük İdaresinin ise temel atma töreni gerçekleştirilmiş olup, binanın yapım süreci devam etmektedir.

Komşu ülkelerle sınır geçişlerinin daha da hızlandırılması için ortak gümrük kapısı modeli geliştirilmiştir. Gürcistan'la olan Sarp Sınır Kapısı bu modelle tasarlanmıştır. Sistemin hayata geçmesi için ciddi bir mesafe kat edilmiş, test çalışmaları başlatılmıştır.

Bakanlık paydaşlarının ihtiyaç ve beklentilerinin en üst düzeyde karşılanması ve Bakanlığın paydaşları ile arasındaki diyalogun kurumsallaştırılması amacıyla Gümrük ve Ticaret Konseyi oluşturulmuştur.

Gümrükte uzlaşma müessesesi hayata geçirilmiş, Bakanlık ile firmalar arasındaki vergi ve ceza uyuşmazlıklarının yargıya gidilmeden çözülmesi sağlanmıştır. Bu sayede, hem gümrüklerimiz, hem de yargı organları üzerindeki iş yükü azaltılmıştır. Söz konusu uygulamanın başladığı 2011 yılı Ağustos ayından 2014 yılı Eylül ayı sonuna kadar geçen süre zarfında toplam 114 bin 430 adet beyannameye ilişkin işlem, idari itiraz ve davaya konu edilmeden tamamlanmıştır.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, tüm bu çalışmaları sayesinde, gümrüklerdeki işlem sürelerini büyük ölçüde düşürmeyi başarmıştır. Nitekim 2010 yılında 8 saat olan ortalama ihracat süresi, bugün 3 saatin altına inmiştir. Yine ithalat işlemlerinde de yaklaşık %10'luk bir iyileşme sağlanmıştır.

2023'e giden yolda Gümrük ve Ticaret Bakanlığı birçok projeyi çok kısa bir süre içerisinde başarıyla hayata geçirmiştir. Ticaret alanında da kuşkusuz önemli gelişmeler kaydetmiştir. Bu gelişmeleri ise bir sonraki sayıda ele alacağım.

Dünden Yarına Avrupa 2020 Stratejisi

Uğur TEKİNER
Gümrük ve Ticaret Uzman Yardımcısı

Avrupa Komisyonu Başkanı Jose Manuel Barroso tarafından 3 Mart 2010 tarihinde açıklanan “Avrupa 2020: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme için Avrupa Stratejisi” niteliği ve yarattığı etkiler itibariyle Avrupa Birliği (AB)’nin bütünleşme tarihinde dönüm noktası teşkil edecek metinlerden biri olma yolundadır. Tüm dünyayla birlikte Avrupa’da da ekonomik açıdan yıkıcı etkilerini tüm hızıyla hissettiren 2008 küresel krizinin hemen ertesinde oluşturulan Avrupa 2020 Stratejisi, Birliğin 2020 yılına dair hedeflerini öngörmekle kalmamış, ayrıca gelecekteki muhtemel krizlere karşı AB’yi daha güçlü kılacak ekonomik bir yeniden yapılanmaya işaret etmiştir. Sayılan hususlar itibariyle AB’de 2010 yılından bugüne oluşturulan politikalara yön veren ve 2020 yılına kadar da yön verecek olan Avrupa 2020 Stratejisi, belirtilen önemi nedeniyle öncesi ve sonrasını ele alan bir bakış açısıyla analiz edilmeyi gerektirmektedir. Dolayısıyla, bu çalışmada Avrupa 2020 Stratejisi, ortaya çıkışına zemin hazırlayan etmenler, içeriği, uygulamadaki başarı ve başarısızlığı ve Türkiye’nin 2023 Hedefleri çerçevesinde incelenmeye çalışılacaktır.

Avrupa 2020 Stratejisi’nin Doğuşu

Akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme gibi üç temel hedef üzerinden oluşturulan Avrupa 2020 Stratejisi, gerek oluşturulma amacı gerekse içeriği itibariyle ortaya çıktığı dönemin koşullarından yoğun bir şekilde etkilenmiştir. Bu bağlamda Birliği Avrupa 2020 Stratejisi’ni oluşturmaya sevk eden 3 nedenden bahsetmek mümkün bulunmaktadır:

- Büyük umutlarla hazırlanan fakat, 2010 yılına gelindiğinde ekonomik büyüme, işsizlik, yoksullukla mücadele ve çevresel sorunları aşmada başarısız olduğu görülen Lizbon Stratejisi.
- 2008 küresel krizinin AB ülkeleri üzerindeki olumsuz etkileri.

- AB'nin hızla küreselleşen dünyada yapısal eksikliklerini tamamlayarak yeni döneme ekonomik açıdan güçlü girme isteği.

Bahse konu üç nedenden ilki olan Lizbon Stratejisi ele alındığında, aslında Lizbon Stratejisi'nin tıpkı Avrupa 2020 Stratejisi gibi AB'nin temel ekonomik ve sosyal sorunlarını çözme amacıyla ortaya konduğu fark edilmektedir. 2000 yılında açıklanan ve Birliğin 2010 yılına dair hedeflerini kapsamlı bir şekilde ortaya koyan Lizbon Stratejisi, bu yönüyle AB'nin yeni bin yılın ilk 10 yılına ilişkin temel stratejik çerçevesini oluşturma iddiasını taşımıştır. Bu noktadan hareketle, temel amacını "2010 yılı itibariyle AB'yi dünyanın en rekabetçi ve en dinamik, bilgiye dayalı ekonomisi haline getirmek" olarak belirleyen Lizbon Stratejisi, esasen Birliğin uzun dönemli ekonomik durgunluk sorununa, üye ülkelerin daha çok dahil edildiği yeni politikalarla çözüm bulmaya çalışmıştır. Bundan dolayı söz konusu Strateji, nihai amacı doğrultusunda Birlik ekonomisinin geliştirilmesi ve mevcut istihdamın artırılması amacıyla hizmetlerin devamlılığı açısından bir iç pazar yaratmak, Birlik çapındaki bürokratik engelleri azaltmak, mevcut beşeri sermayeyi geliştirmek, yıllık %3 oranında büyüme ve %70 oranında istihdam seviyesi yakalamak gibi birçok hedef belirlemiştir. Fakat yıllar geçtikçe Strateji'nin, gerçeklikten uzak ve karmaşık yüzlerce hedef belirlemesinin yanı sıra, söz konusu politika hedeflerinin hayata geçirilmesinde AB Kurumları arasında net bir görev paylaşımı yapamaması nedeniyle 10 yıllık süreç dahilinde anılan hedeflere ulaşmakta yetersiz kaldığı görülmüştür. Birçok yazarın da belirttiği üzere Lizbon Stratejisi, yeni dönemde Birliğin ekonomik ve sosyal politikalarını farklı bir anlayışla ele alması bağlamında niceliksel açıdan bazı başarılarla imza atsa da niteliksel açıdan genel anlamda başarısız olmuştur. Örnek vermek gerekirse, AB yurttaşlarının Lizbon Stratejisi çerçevesinde temel beklentilerinden biri Strateji'nin daha çok iş yaratmasının yanında, daha nitelikli iş imkânları yaratması da olmuş, fakat Strateji bu noktada yetersiz kalmıştır. Bu nedenle, Lizbon Stratejisi'nin öngördüğü iddialı hedeflerin aksine, ekonomik büyüme beklentilerin altında kalmış, istihdam oranları açısından hedeflerin gerisinde kalmış, Birliğin üretkenlik ve ücret verilerinde gelişme sağlanamamış ve en önemlisi yoksulluk Birliğin en önemli ekonomik ve sosyal sorunlarından biri olmaya devam etmiştir. Kısacası, 2010 yılına gelindiğinde AB, Lizbon Stratejisi'nin öngörülerinin aksine, ne dünyanın en üretken ekonomisi olabilmiş, ne de tüm sorunlarından arınmış bir şekilde ekonomik bütünleşmesini son hadde taşıyan bir istihdam bloğu haline gelebilmiştir.

Avrupa 2020 Stratejisi'nin ortaya çıkmasını sağlayan belki de en önemli etken, 2008 küresel ekonomik krizidir. Tüm dünyayı olduğu gibi Avrupa kıtasını da ekonomik yönden olumsuz etkileyen 2008 krizi dolayısıyla, Komisyon Başkanı Barroso'nun da Avrupa 2020 Stratejisi'nin önsözünde belirttiği üzere, AB son 10 yılda elde ettiği ekonomik büyüme ve istihdam alanındaki tüm kazanımları yitirme noktasına gelmiştir. Rakamlarla ifade etmek gerekirse, AB genelinde Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (GSYH)'da %4 düzeyinde düşüş kaydedilmiş, faal işgücünün %10'unu oluşturan 23 milyon kişi işsiz kalmış ve AB'nin sanayi üretimi %20 civarında azalarak 1990'lardaki seviyelere düşmüştür. Ayrıca, Birliğin büyüme potansiyeli 20

yıllık birikimin ortadan kalktığı bu süreçte yarıya inmiş, Birlik geneli bütçe açığı %7 seviyelerine kadar yükselmiş ve genel borç düzeyi GSYH'nin %80'ine kadar ulaşmıştır. Anlaşılacağı üzere 2008 krizi, sayılan neticeleri dolayısıyla Birliğin o zamana kadar uyguladığı ekonomi politikalarını sorgulanır kılmış, ayrıca söz konusu politikaların hızla küreselleşen ekonomik düzende ne kadar geçerli olabileceğini tartışmaya açık hale getirmiştir. Son krizle birlikte ulusal ekonomik göstergeleri bozulan üye ülkelerin memnuniyetsizliğine, alım gücü azalmış, işini kaybetmiş ve borçlarını ödeyemeyen konuma düşmüş AB ülkeleri vatandaşlarının sıkıntıları da eklenince, Birlik çapında ekonomik anlamda bir dönüşüm ve yenilenme sürecinin ne kadar elzem olduğu gündeme gelmiştir. Herkesin mutabık olduğu bu noktadan hareketle de, Avrupa 2020 Stratejisi tüm bu olumsuzluklara AB'nin bir cevabı olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda söz konusu Strateji, orta ve uzun vadede ekonomik krizden çıkmayı ve kriz öncesinden daha da güçlü bir ekonomik seviyeye ulaşmayı pratik anlamda temel hedeflerinden biri olarak belirlemiştir. Başka bir ifadeyle, AB, Avrupa 2020 Stratejisi'yle son küresel krizi, yapısal sorunlarının farkına varmak ve bunların çözülmesi yoluyla gelecekteki krizlere daha dayanıklı ekonomik bir yapı oluşturmak yönünden bir fırsat olarak değerlendirmiştir.

Son olarak, birleşme fikrinin ilk ortaya atıldığı 1950'lerden beri Birliği meşgul eden ekonomik düzlemdeki yapısal sorunlar, Strateji'nin doğuşundaki bir diğer itici güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Komisyon Başkanı Barroso'nun Avrupa 2020 Stratejisi'ni açıklarken ifade ettiği şekilde, 2010 yılına gelindiğinde Birliğin karşılaştığı üç temel yapısal sorun bulunmaktadır:

- AB'nin ortalama büyüme hızının üretkenlikteki düşüş nedeniyle yavaşlamış olması,
- AB ülkelerindeki istihdam oranlarının ve ortalama çalışma saatlerinin ABD ve Japonya gibi gelişmiş ülkelere kıyasla düşük kalması,
- Avrupa genelinde nüfusun hızla yaşlanması ve faal işgücünün azalmaya başlaması.

Görüleceği üzere, AB söz konusu yapısal sorunları dolayısıyla küresel ekonomi sahnesinde rekabetçilik alanında geriye düşmeye başlamıştır. ABD, Japonya, Çin ve Hindistan gibi ülkelerle rekabet etmenin yeni ekonomik koşulları benimsemek ve söz konusu koşulların beraberinde getirdiği sorunlara yeni politika önerileri üretmekten geçtiğinin farkına varan AB, bilgiye ve teknolojik atılıma dayalı ekonomik büyüme olgusuna önem vermeye başlamıştır. Bununla birlikte AB, dengeli ve yeterli büyüme için Ar-Ge faaliyetlerine daha fazla kaynak ayırmaya yönelerek, çevresel sorunların çözümlenmesinin ve çevreyle barışık bir ekonomik gelişimin ana ekseninde yer aldığı sürdürülebilir büyüme kavramını gündemine almıştır.

Tüm bu hususlar göstermektedir ki, AB, hedeflerine ulaşmakta açık bir şekilde başarısız olan Lizbon Stratejisi'nin kötü mirasından kurtulmak, orta ve uzun vadede 2008 krizinin etkilerini silmek ve küreselleşen ekonomik düzende yapısal sorunlarından arınarak

güvenilir bir ekonomik aktör haline gelmek amacıyla Avrupa 2020 Stratejisi'ni, 10 yıllık süreç için temel politika metinlerinden biri olarak benimsemiştir.

Avrupa 2020 Stratejisinin Genel İçeriği

Yazının önceki bölümünde bahsedilen nedenler AB'nin yeni dönemin genel ekonomik konjonktüründe karşılaştığı temel sorunların hülasasını oluşturmuş, dolayısıyla Avrupa 2020 Stratejisi'nin içeriğine doğrudan etki etmiştir. Bu nedendir ki, Avrupa 2020 Stratejisi, ortaya koyduğu hedefler çerçevesinde söz konusu sorunlara yönelik olarak hem üst düzeyli bir politik metin hem de uygulama alanında gerçekçi ve somut öneriler sunan bir paket olarak tasarlanmıştır.

İyimser, daha iyimser ve kötümser üç ekonomik senaryo öngörüsünden hareketle Avrupa 2020 Stratejisi, krizden çıkmayı temel kısa vadeli hedefi olarak belirlemişse de orta ve uzun vadede bunun yeterli olmadığını, Birliğin yapısal sorunlarının çözümü yoluyla kriz öncesi durumdan daha da iyi bir seviyeye ulaşmanın gerekli olduğunun altını çizmiştir. Bu kapsamda Avrupa 2020 Stratejisi'nde; akıllı büyüme, sürdürülebilir büyüme ve kapsayıcı büyüme olmak üzere 3 temel hedef, bu üç temel hedefe bağlı 5 öncelikli hedef ve bu hedeflerin birer yansıması olan 5 alt hedef belirlenmiştir. Ayrıca, söz konusu üç temel hedefin uygulama noktasında somutlaştırılması amacıyla 7 başat girişim belirlenmiştir.

İlk temel hedef olan akıllı büyüme hedefi, değişen koşullara ayak uydurma amacından hareketle bilgi ve yeniliğe dayalı bir Birlik ekonomisi kurma amacı taşımaktadır. Akıllı büyüme hedefi, yenilikçiliği ve bilgiyi Birliğin önümüzdeki dönemde yakalaması hedeflenen yeterli ekonomik büyümenin ön koşulu olarak görmekte, bundan dolayı Birlik ülkelerindeki eğitim seviyesinin iyileştirilmesini, Birlik vatandaşlarının eğitim seviyelerinin yükseltilmesini ve Ar-Ge çalışmalarına daha fazla kaynak ayrılması yoluyla yeniliklere ve yaratıcılığa açık bir ekonomik model oluşturulmasını hedeflemektedir. Bu itibarla, söz konusu üst hedefe bağlı olarak Strateji'de iki öncelikli hedef öngörülmüştür. Bunlardan ilki, Birlik genelinde okulu erken bırakanların oranının %10'a düşürülmesi ve 30-34 yaş arası yükseköğrenim mezunu nüfus oranının en az % 40 seviyesine yükseltilmesi alt hedeflerini içeren eğitimsel atılımlara ilişkin öncelikli hedef ve bir diğeri, GSYH'nin %3'ünün Ar-Ge faaliyetlerine ayrılmasını öngören Ar-Ge öncelikli hedefidir. Bununla birlikte, akıllı büyüme temel hedefine bağlı olarak uygulamaya konan "Yenilikçilik Birliği", "Hareket Halinde Gençlik" ve "Avrupa için Dijital Gündem" isimli üç başat girişimle halkın, Birliğin karşılaştığı iklim değişikliği, küresel ısınma, salgın hastalıklar, enerji yetersizliği gibi önemli sorunlara ilişkin duyarlılığının arttırılması, Birlik üyesi ülkelerde bulunan gençler arasındaki iletişimin ülkeler arası eğitim faaliyetlerinin uyumlaştırılması ve nitelik olarak birbirine yakınlaştırılması yoluyla geliştirilmesi ve Birlik vatandaşlarının teknolojik gelişmelerden en üst seviyede faydalandırılması amaçlanmaktadır.

Sürdürülebilir büyüme hedefi ise, AB'yi kaynakları daha etkin ve verimli kullanan, daha çevreye duyarlı politikalar geliştiren ve daha rekabetçi bir ekonomiye dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Diğer bir deyişle, Avrupa 2020 Stratejisi, ikinci temel hedefi olan sürdürülebilir büyüme ile ekonomik büyümeyi çevresel duyarlılığın en üst safhada olduğu bir çerçevede yürütmeyi ilke edinmekte, bu yolla kaynak israfını önleyerek hem söz konusu kaynağın yeni istihdam olanaklarının yaratılmasında kullanımını hem de Birliğin dünya sahnesindeki ekonomik rekabetçiliğini arttırmayı hedeflemektedir. Bu nedenle, "temiz ve verimli enerji", "iklim değişikliği" ve "rekabet edebilirlik", söz konusu temel hedefin vurgu yaptığı üç esas alan olarak ortaya çıkmaktadır. Küresel anlamda ülkeleri son dönemde en çok sıkıntıya sokan sorunlardan biri olan çevresel sorunlara karşı Birliğin geliştirdiği bir nevi refleks olan sürdürülebilir büyüme hedefinin kuramsal çerçevesi içerisinde, ilk olarak 2008'de açıklanan AB Enerji ve İklim Paketi'nde yer verilen ve "20/20/20 İklim Hedefleri" olarak özetlenebilecek bir öncelikli hedef yer almaktadır. Buna göre, Avrupa 2020 Stratejisi sürdürülebilir büyüme hedefi altında sera gazı salınımının en az %20 oranında azaltılması, Birliğin enerji tüketiminde yenilenebilir enerjinin payının %20'ye yükseltilmesi ve %20 oranında enerji verimliliği sağlanması gibi alt hedefler içermektedir. Ayrıca, Avrupa 2020 Stratejisi, "Kaynakları Verimli Kullanan Avrupa" ve "Küreselleşme Çağı için Sanayi Politikası" adlı başat girişimlerle, söz konusu temel hedef bünyesinde düşük-karbonlu bir ekonomik modele geçiş yapılması suretiyle kaynakların etkin ve verimli kullanılması, bu sayede rekabetçiliğin artırılması ve Birlik genelindeki sınai yapı ve anlayışın yeni dönemin getirdiği koşullar ve zorunluluklar çerçevesinde yeniden ele alınması yoluyla gerekli dönüşümün sağlanması hedeflenmektedir.

Son temel hedef olan kapsayıcı büyüme hedefi, üye ülkelerde yüksek istihdamı kalıcı hale getirerek iktisadi, sosyal ve bölgesel uyumu yüksek bir Birlik Ekonomisi yaratma amacını taşımaktadır. Avrupa 2020 Stratejisi, bu hedefe ulaşmak için Birlik Vatandaşlarını eğilim ve yeteneklerine göre mesleki iş kollarına yönlendirmek, istihdamı arttırmaya yönelik eğitim programlarını günün koşullarına uyumlu hale getirmek, sosyal güvenlik sistemlerini geliştirme yoluyla işsizliği azaltma gibi çalışmaların gerekliliğine işaret etmiştir. Bu yolla herkesin arzu ettiği bir iş sahibi olduğu, işsizlik kaynaklı sosyal sorunların çözüldüğü, istihdamı yüksek bir Birlik Ekonomisi yaratılması amaçlanmaktadır. Söz konusu temel hedefe bağlı olarak iki öncelikli hedef bulunmaktadır. Bu öncelikli hedefler; 20-64 yaş arası aktif nüfusun istihdam oranının %75'e çıkarılmasını ve 20 milyon insanın yoksulluktan kurtarılarak ulusal yoksulluk sınırı altında yaşayan AB Vatandaşlarının sayısının %25 azaltılmasını kapsamaktadır. Ayrıca, "Yeni Beceri ve İşler için Gündem" ve "Yoksulluğa Karşı Avrupa Platformu" başat girişimleriyle, işgücü piyasalarının modernizasyonu yoluyla istihdam oranlarının ve Birliğe özgü sosyal modellerin gücünün artırılması ve işsizlik ve sosyal dışlanmayla mücadele yoluyla sosyal bütünleşmenin sağlanması amaçlanmaktadır.

Komisyon Başkanı Barroso'nun da belirttiği üzere söz konusu hedefler, nihai amaçları doğrultusunda birbirine bağlı olup, hedeflerin hayata geçirilmesi aşamasında üye ülkelere de sorumluluk yüklenmiştir. Bu şekilde üye ülkeler arasında var olan farklılıkların,

hedeflerin uygulanması noktasında zafiyet yaratması ihtimalinin önüne geçilmesi hedeflenmiş ve ülkelere hedeflerin kendilerine özgü koşullar doğrultusunda uygulanması açısından esneklik tanınmıştır. Öte yandan Avrupa 2020 Stratejisi, Lizbon Stratejisi'nin aksine öngörülen hedeflerin hayata geçirilmesi açısından AB Kurumları arasında kesin bir işbölümüne giderek her kuruma ayrı birer görev yüklemiş, bu açıdan ortaya çıkması muhtemel kurumsal karışıklıkların önüne geçmeyi amaçlamıştır.

Uygulamada Avrupa 2020 Stratejisi

Yazının önceki kısımlarında belirtildiği üzere Avrupa 2020 Stratejisi, esas olarak tüm dünyayla birlikte Avrupa'yı da sarsan 2008 Küresel Ekonomik Krizin hemen ertesinde bu krize bir yanıt niteliğinde oluşturulmuştur. Fakat niteliği itibariyle kendisi bir ekonomik krize önlem olarak ortaya çıkan 2020 Stratejisi, Yunanistan'dan başlayıp tüm AB geneline yayılan 2009 Euro Bölgesi Borç Krizi karşısında büyük oranda etkisiz kalmıştır. Yunanistan, İrlanda, İspanya, Portekiz, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi gibi söz konusu krizden en ağır şekilde etkilenen ülkeler, krizden bir an önce çıkmak adına Avrupa 2020 Stratejisi'nde akılcı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyümeye ilişkin olarak belirlenen hedefleri göz ardı ederek farklı tedbirlere yönelmişlerdir. Bu durum, krizden kurtulmayı kısa vadede en önemli hedef olarak belirleyen Avrupa 2020 Stratejisi'ni, 4 yıllık süreçte sağladığı birçok olumlu neticeye rağmen sorgulanır hale getirmiştir. Bu bağlamda Avrupa 2020 Stratejisi'nin, 2009 Euro Bölgesi Borç Kriziyle birlikte açığa çıkan 4 temel eksikliğinden söz etmek mümkündür. İlk olarak, Avrupa 2020 Stratejisi kendinden önceki Lizbon Stratejisi'ne kıyasla AB ekonomisinin yapısal dönüşümü adına önemli adımlara vesile olmuşsa da yapısı itibariyle Euro Bölgesi Krizi gibi bir krizi öngörmekte yetersiz kalmıştır. Diğer bir deyişle, içeriği ve genel hazırlanma gayesiyle son küresel krizin ardından AB'yi ekonomik ve sosyal açıdan daha dayanıklı kılma iddiasıyla yola çıkan 2020 Stratejisi, belki de ilk sınavında bekleneni verememiştir. Bu durumda, Avrupa 2020 Stratejisi'nin, her ne kadar gerçekçi ve yeni dönemin koşullarına uygun bir anlayışla hazırlansa da nihai temelde Avrupa bütünleşmesi düşüncesinin "kurucu öncüleri" olan Robert Schuman, Jean Monnet ve Walter Hallstein'in hükümetler üstü anlayışının sahip olduğu idealizmin bir ürünü olmasının büyük payı bulunmaktadır. Strateji'nin ikinci eksikliği, hedefleri belirlerken üye ülkeler arasındaki farklılıkları ve Birliğin heterojen yapısını göz ardı etmesindedir. Her ne kadar Avrupa 2020 Stratejisi, Lizbon Stratejisi'nden ders çıkararak uygulama aşamasında üye ülkelere etkin sorumluluk yüklese de hedeflerin belirlenmesi aşamasında ülkeler arasında siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan var olan farklılıkları dikkate almayarak 27 ülkeyi bir bütün olarak kabul etme yanılığına düşmüştür. Çolak ve Ege'nin Avrupa 2020 Stratejisi'ndeki hedeflerin üye ülkeler nezdindeki gerçekleştirilme oranlarını ele aldıkları makalelerinden de görüleceği üzere, Kuzey Avrupa ülkeleri hedefler henüz uygulamaya konmamışken bile çoğu hedefe ulaşmış bir görünüm arz etmişler, fakat Güney Avrupa ülkeleri açısından tam tersi bir durum ortaya çıkmıştır. Söz konusu farklılıkların "AB'nin eski üyeleri" olarak adlandırılan 15 üye ülkeyle 2004 genişlemesinden bu yana Birliğe dâhil olan 13 üye ülke arasında da var olduğu düşünüldüğünde, 2020 Stratejisi'nde öngörülen hedeflerin her ülkenin

kendine özgü ihtiyaçlarına göre uyarlanması ve uygulanmasının, Strateji'nin başarıya ulaşması açısından ne kadar büyük önemi haiz olduğu görülmektedir. Strateji bağlamında ortaya konması gereken üçüncü eksiklik, bizzat Strateji'nin temel hedefleri arasında var olan çelişkidir. İçeriği itibarıyla AB'nin sorun yaşadığı birçok alanda düzenleme yapma iddiası taşıyan bir belge olarak Avrupa 2020 Stratejisi, tam da bu özelliği dolayısıyla özellikle ekonomik ve sosyal hedefleri arasındaki açmazlara sahne olmaktadır. Örneğin, Avrupa 2020 Stratejisi'nin yaptığı akılcı büyüme tanımlaması, çevresel tahribat pahasına ekonomik büyümeyi merkezine alan klasik büyüme tanımı ile sera gazı salınımının azaltılmasını öncelik olarak belirleyen çevreyle barışık büyüme tanımı arasındaki uzun süreli anlaşmazlığı çözmekte yetersiz kalmaktadır. Bundan dolayı, Strateji'nin iki temel hedefi olan akılcı büyüme ve sürdürülebilir büyüme arasında doğal bir çelişki yaratan bu durum nedeniyle AB ülkeleri, -Pochet'nin de belirttiği üzere- kamu borçlarının azaltılması, yeşil ekonomiye yatırımın sağlanması ve devletin vatandaşlara yönelik hizmetlerinin devamlılığı hususları açısından kelimenin tam anlamıyla bir "üçlem"le karşı karşıya kalmaktadır. Söz konusu çelişkiler nedeniyle de Avrupa 2020 Stratejisi, kamuoyu nezdinde itibar yitirme riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Avrupa 2020 Stratejisi'nin dördüncü ve son eksikliği, hedeflerin uygulanması açısından öngördüğü kurumsal işbölümünde ortaya çıkmaktadır. Esasen Avrupa 2020 Stratejisi, bu alanda hiçbir adım atmayan Lizbon Stratejisi'ne kıyasla AB genelinde vatandaşların temsil edildiği organ olarak kabul edilen Avrupa Parlamentosu'na hedeflerin uygulanması açısından üye devlet parlamentolarını harekete geçirme ve Konsey'le Komisyon arasında diyalog başlatma gibi görevler öngörmüştür fakat bu yine de yeterli görülmemektedir. Özellikle Konsey ve Komisyon'un Strateji'yi uygulama noktasında sahip oldukları başat önem göz önünde bulundurulduğunda Avrupa 2020 Stratejisi'nin Avrupa Parlamentosu'na öngördüğü alan çok sınırlı ve sembolik olarak addedilmektedir. Söz konusu aksaklık da, AB'nin yıllardan beri boğuştuğu Birlik geneli meşruiyet krizine yeni bir boyut eklemekle kalmayıp Strateji'nin AB vatandaşları nezdinde makbul ve kayda değer bir metin olması ihtimalini de zora sokmaktadır.

Türkiye'nin 2023 Hedefleri Çerçevesinde Avrupa 2020 Stratejisi ve Sonuç

Avrupa 2020 Stratejisi, AB'yle 2005 yılından bu yana üyelik müzakereleri yürüten bir aday ülke olarak Türkiye'yi de yakından ilgilendirmektedir. Bu çerçevede Türkiye de, AB ülkeleriyle eşit ekonomik ve sosyal koşullara sahip olma yükümlülüğü açısından söz konusu hedeflerin etki alanı dahilinde bulunmaktadır. Dolayısıyla, hükümetin 2023 yılı için öngördüğü Türkiye'nin 2023 Hedefleri, Avrupa 2020 Stratejisi'yle birlikte ele alındığında daha da önem kazanmaktadır. Temel başlıklar olarak;

- Türkiye'yi 2023 yılında dünyanın ilk on ekonomisinden biri haline getirmek,
- Kişi başına milli geliri 25 bin dolara çıkarmak,
- 500 milyar dolar ihracat gerçekleştirmek,
- Dış ticaret hacmini 1 trilyon dolara çıkarmak,

- İşsizliği % 5 seviyesine çekmek,
- Ar-Ge harcamalarında Türkiye'yi dünyada 1. lige çıkarmak,
- Türkiye'yi üç kıtanın lojistik merkezi haline getirmek,

gibi hedefleri içeren 2023 Hedefleri, içeriği ve genel mahiyeti açısından Avrupa 2020 Stratejisi'yle benzeşmektedir. Klasik büyüme anlayışının ötesine geçerek büyüme kavramını sosyal ve teknolojik temellere dayandırma iddiasını taşıyan 2023 Hedefleri, bu yönüyle Avrupa 2020 Stratejisi'nin ülkemizdeki yansıması olarak ele alınabilir. Ortaya koyduğu hedeflerin hayata geçirilmesi açısından Bakanlığımızın da önemli bileşenlerinden biri olduğu 2023 Hedefleri gerçekleştirildiği takdirde Türkiye'nin, Avrupa 2020 Stratejisi'nde büyümeye ilişkin öngörülen hedefleri büyük oranda karşılamış bir ülke konumuna geleceği değerlendirilebilir.

Sonuç olarak Avrupa 2020 Akılcı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme İçin Avrupa Stratejisi, yazının önceki kısımlarında da belirtildiği üzere en önemlileri 2008 küresel krizinden çıkmak olan nedenler dolayısıyla oluşturulmuş, içeriği ve temel görüşleri itibarıyla de AB'yi yeni dönemin koşulları çerçevesinde ekonomik olarak yeniden yapılandırmayı hedeflemiştir. Fakat AB'yi yeni döneme taşımayı amaçlayan Avrupa 2020 Stratejisi, AB ülkelerini derinden sarsan ve Birliğin geleceğini dahi tartışmalı hale getiren genel borç krizi dolayısıyla güven kaybına uğramıştır. Dolayısıyla, Birliğin geleceğini tayin etme hedefiyle yola çıkan Avrupa 2020 Stratejisi'nin söz konusu sarsıntıdan ders çıkararak güncellenmesinin ve uygulama safhasında farklılıklara daha açık bir esnekliğe kavuşturulmasının hayati öneme sahip olduğu değerlendirilmektedir. Ancak bu yolla 2020 Stratejisi, ortaya koyduğu hedeflerle Avrupa bütünleşmesinin bu hassas noktasında gerçekten AB'ye rehberlik edebilecek ve Birlik bütünleşme sürecinde yoluna kaldığı yerden devam edebilecektir.

KAYNAKÇA

Akbaş, G., & Apar, A. (2010). Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme İçin Avrupa Stratejisi. Ankara: T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği-Sosyal, Bölgesel ve Yenilikçi Politikalar Başkanlığı.

Avrupa Komisyonu. Europe 2020. http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.

Avrupa Komisyonu. Europe 2020 Headline Indicators. Eurostat. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/headline_indicators.

Avrupa Komisyonu. (2010). EUROPE 2020: A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth. Brussels: European Union.

Avrupa Komisyonu. (2013). Europe 2020: Europe's Growth Strategy. Brussels: European Union.

Avrupa Konseyi. (2000). European Council Presidency Conclusions. 23-24 March 2000,

Lisbon. <http://europarl.europa.eu>.

Bongardt, A., & Torres, F. (2010). The Competitiveness Rationale, Sustainable Growth and the Need for Enhanced Economic Coordination. *Forum: Europe 2020 - A Promising Strategy*. 3, s. 136-141. Intereconomics.

Chinn, M., & Frieden, J. (2012). *The Eurozone in Crisis: Origins and Prospects*. 1-11. Wisconsin: Robert M. La Follette School of Public Affairs, University of Wisconsin-Madison.

Çolak, M. S., & Ege, A. (2013). An Assessment of EU 2020 Strategy: Too Far to Reach? *Social Indicators Research*, 110, s. 659-680.

EurActiv. (2012). First 'Europe 2020' Stats Reveal EU Crisis in Figures. <http://www.euractiv.com/priorities/europe-2020-stats-reveals-eu-crisis-news-515127>.

Fischer, S., Gran, S., Hacker, B., Jakobi, A. P., Petzold, S., Pusch, T., & Steinberg, P. (2010). *Europe 2020: Proposals for the Post-Lisbon Strategy*. *International Policy Analysis*. 1-21.

Global Competitiveness Network. (2012). *The Europe 2020 Competitiveness Report: Building a More Competitive Report*. Geneva: World Economic Forum.

Lundvall, B.Å., & Lorenz, E. (2011). *The Euro Crisis and the Failure of the Lisbon Strategy*. s. 1-27.

Nelson, R., Belkin, P., Mix, D., & Weiss, M. (2012). *The Eurozone Crisis: Overview and Issues for Congress*. Washington: Congressional Research Service.

Pereira, J. (2011, September). *Europe 2020 – The European Strategy for Sustainable Growth*. *Dialogue on Globalization*. 1-7.

Pochet, P. (2010). What's Wrong with EU2020? *Forum: Europe 2020 – A Promising Strategy?* 3, s. 141-146. Intereconomics.

Samardžija, V., & Butković, H. (2010). *From the Lisbon Strategy to Europe 2020*. Zagreb : Institute for International Relations (IMO).

Savova, I. (2012). *Europe 2020 Strategy – Towards a smarter, greener, and more inclusive EU Economy?* Eurostat: Statistics in Focus. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-12-039/EN/KS-SF-12-039-EN.PDF.

ESCAP, Sınır Ötesi Kağıtsız Ticaret ve Tek Pencere

Mustafa ŞAHİN
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

ESCAP nedir?

ESCAP, Asya ve Pasifik ülkeleri için, temel ekonomik ve sosyal gelişim merkezi olarak işlev gören Birleşmiş Milletlerin 5 bölgesel komisyonundan en büyüğüdür. Birleşmiş Milletlerin ana organlarından birisi olan Ekonomik ve Sosyal Konsey bünyesinde yer alan komisyonlar şunlardır:

- Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (ESCAP)
- Avrupa Ekonomik Komisyonu (ECE)
- Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu (ECLAC)
- Afrika Ekonomik Komisyonu (ECA)
- Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (ESCWA)

1947 yılında kurulmuş olan ESCAP'ın aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 53 üye ve 9 kısmi üyesi bulunmaktadır ki bu ülkeler dünya nüfusunun yaklaşık üçte ikisini barındırmaktadır. Merkezi Bangkok Tayland'da olan ESCAP'ın üyeleri arasında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üyeleri A.B.D, Rusya, Çin, İngiltere ve Fransa da bulunmaktadır. Türkiye ise ESCAP'a 18 Temmuz 1996 yılında üye olmuştur. Ayrıca ülkemiz Avrupa Ekonomik Komisyonuna da üyedir.

Temel amacı üyeleri arasında işbirliğini artırmak olan ESCAP'ın ana organı, yıllık olarak Bakanlık seviyesinde toplanan Asya-Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu'dur.

68/3 Sayılı ESCAP Kararı

Asya-Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonunun 23 Mayıs 2012 tarihinde gerçekleşen 68 inci toplantısında, "Bölge İçi Ticaretin Kapsamlı ve Sürdürülebilir Şekilde Kolaylaştırılması İçin Kâğıtsız Ticarete İmkân Sağlanması ve Elektronik Veri ve Belgelerin Sınır Ötesi Tanınması" Hakkında 68/3 Sayılı Karar (ESCAP Resolution 68/3) kabul edilmiştir.

Konsey bu Kararında özet olarak üye devletleri sınır ötesi kağıtsız ticaretin kolaylaştırılması amacıyla bölgesel bir anlaşma için çalışmaya davet etmekte; ayrıca bilgi ve deneyimlerin paylaşımı ve kapasite geliştirme çalışmaları yapılmasının, ulusal tek pencere sistemlerinin kurulması ve geliştirilmesi için çalışmalar yapılmasının ve devletler arası elektronik veri ve belge paylaşımı için altyapı hazırlıkları yapılmasının gerekliliğine işaret etmektedir.

Halen 68/3 sayılı Kararın hayata geçirilmesi amacıyla hazırlanmış olan “Sınır Ötesi Kâğıtsız Ticaretin Kolaylaştırılması Bölgesel Anlaşması” taslak metni üzerinde müzakereler devam etmektedir.

Anlaşma Kapsamında Ülkeler Arası Elektronik Veri Değişimi

Görüşmeleri devam eden Sınır Ötesi Kağıtsız Ticaretin Kolaylaştırılması Bölgesel Anlaşması ülkeler arası elektronik veri değişimi uygulamalarının yaygınlaşması açısından büyük önem taşımaktadır. Söz konusu anlaşma bir çerçeve anlaşması mahiyetinde olup anlaşmaya taraf olan ülkelere çeşitli yükümlülükler getirerek, tarafların birbirleri ile işbirliği içinde çalışmalarını, sınır ötesi veri değişim sistemlerinin hayata geçirilmesi için en iyi uygulamalara dair deneyimlerin paylaşılmasını, teknik destek ve kapasite geliştirme çalışmalarının yapılmasını öngörmektedir.

Çerçeve anlaşmasının imzalanmasını müteakip taraflar birbirleri ile iki taraflı, çok taraflı ve alt-bölgesel anlaşmalar yaparak elektronik veri değişimi uygulamalarını hayata geçirebileceklerdir. Örnek olarak Malezya ile yapılacak bir anlaşma ile Malezya'nın düzenleyeceği menşe şahadetnamelerinin elektronik ortamda alınması gündeme gelebilecektir. Aynı durum, bir ülkede düzenlenip diğer bir ülke gümrük idaresine sunulan her türlü belge için geçerli olabilecektir. Daha ileri aşamalarda ise ihracat beyannamesinde yer alan muhtelif bilgilerin (özellikle alıcı, gönderici, armonize sistem kodu, menşe, kıymet) ve hatta yapılan gümrük kontrollerinin sonuçları, risk analizi verileri vb. bilgilerin de taraflar arasında iletimi gündeme gelebilecektir.

Bu açıdan imzaya açılacak nihai metnin Hükümetimiz tarafından da imzalanmasının ve ülkemizin bu anlaşmaya taraf olmasının gümrük idaresinin gelişimine ve ticaretin kolaylaştırılması çalışmalarına önemli katkıları olacağı düşünülmektedir.

Tek Pencere ve Ülkemizdeki Mevcut Durum

Sınır ötesi kağıtsız ticaretin hayata geçirilmesi için temel gereksinim öncelikle ülkelerin Ulusal Tek Pencere sistemlerine sahip olmalarıdır. Doğal olarak ülke içinde elektronik olarak üretilemeyen bir belgenin sınır ötesi iletimi de mümkün olamayacaktır. 20.03.2012 tarih ve 28239 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2012/6 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile gümrüklerde ortaya çıkan zaman kaybını ve maliyetleri azaltmak için, ilgili kurum ve

kuruluşlar arasında entegre bir yönetim sistemi tesis edecek olan “Tek Pencere” sisteminin Bakanlığımız koordinasyonunda yürütüleceği kararlaştırılmıştır.

Bu kapsamda Bakanlığımız ve ilgili diğer kurumlar konuyla ilgili çalışmalarını sürdürmektedir. Son olarak 14 Ocak 2014 tarihi itibarıyla Şeker Kurumu’ndan belgelerin elektronik ortamda alınması uygulaması hayata geçirilmiştir.

Genel olarak Tek Pencere Sistemi denilince pek çok kişinin aklına ilgili kurumların düzenleyecekleri belgelerin elektronik ortamda alınması gelmektedir. Hâlbuki, Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu’nun Tek Pencerenin Kurulması konulu 33 no.lu Tavsiye Kararında Tek Pencere, “Ticaret ve taşımacılık ile uğraşan tarafların standart bilgi ve belgeleri tek bir giriş noktasından sunarak ihracat, ithalat ve transit ile ilgili tüm yasal gereklilikleri yerine getirmelerine olanak sağlayan bir sistemdir.” şeklinde tanımlanmaktadır. (UN/CEFACT Recommendation No. 33, s.7)

Dolayısıyla ideal Tek Pencere Sistemi tüm gümrük işlemlerini kapsamalı ve temel olarak aşağıdaki bileşenlerden oluşmalıdır:

- Elektronik gümrük beyannamesi sistemi (BİLGE, ETGB, NCTS)
- Gümrük beyannamesinde düzeltme sistemi (Ek Tahakkuk, Geri verme-Kaldırma sistemi dahil)
- e-Ödeme sistemi (e-Teminat sistemi dahil)
- e-Tebligat sistemi
- e-İzin, e-Sertifika (Tüm ilgili idarelerle bağlantı: Ekonomi Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı vs)
- e-Menşe ve e-Dolaşım belgeleri
- Liman sistemleri ile entegrasyon (Konteyner takip sistemi dahil)
- Serbest Bölge otomasyon sistemleri ile entegrasyon
- Yükümlü kayıt sistemi (AEO sistemi ve Firma Dosya Takip sistemi dahil)

Bahsi geçen bu bileşenlerin tamamının işler hale gelmesi ve BİLGE sistemi çatısı altında birbiri ile entegre çalışması durumunda gerçek bir Tek Pencere Sisteminin varlığından söz edilebilir. Elektronik Veri Değişimi (EDI – Electronic Data Interchange) ve e-imza temelli çalışacak bu sistemler sayesinde belge sunma, başvuru, belge düzenlenmesi gibi tüm gümrük işlemlerinin elektronik ortamda ve tek noktadan gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Kaynakça

ESCAP Resolution 68/3 Enabling paperless trade and the cross-border recognition of electronic data and documents for inclusive and sustainable intraregional trade facilitation, 2012

Recommendation and Guidelines on establishing a Single Window, United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT), Recommendation No. 33, New York and Geneva, 2005

Kurumsal Çalışmalarınızı Verimli Hale Getirecek 10 İpucu

Adem Emre
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

Devlet Teşkilat Veri Tabanı kayıtlarına göre ülkemizde **230** civarında kamu kurum ve kuruluşu bulunuyor. Mahalli idareler, taşra teşkilatları, yurtdışında ülkemizi temsil eden kuruluşlar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları gibi diğer kuruluşlar da eklendiğinde kurumlarımızın sayısı bu sayının **iki katına** ulaşıyor. Devlet Personel Başkanlığı tarafından 2014 yılı Şubat ayında derlenen verilere göre, kamu kurum ve kuruluşlarında toplam **2 milyon 638 bin 258** çalışan var. TÜİK verilerine göre aynı dönem itibariyle ülkemizde çalışan sayısı **25 milyon 194 bin** kişi. Yani ülkemizde neredeyse her on çalışandan biri kamu personeli.

Kurumlarımızda çalışan kamu personelinin büyük bir kısmı ise gününü bilgisayar başında geçiriyor. Bu kişilerin bir çoğu, mesai saati dışındaki zamanı bile, mobil cihazlar yardımı ile bilgisayar teknolojisi ile iç içe geçiriyor. Kimi amirine rapor hazırlıyor, kimi yabancı heyet için bir sunum, kimi ise aylık eğitim programı...

Fakat sınırlı uygulamalar, hantal programlar, çağın estetik anlayışından uzak yazılımlar ve kurum bilgisayarlarında yer alan kısıtlamalar gibi pek çok neden bilgisayarla çalışmanın sağladığı etkinliği ve verimliliği azaltıyor. Yine de gelişen teknoloji ve kullanıcı dostu uygulamalar sayesinde aleyhimize olan bu durumu lehimize dönüştürmek mümkün görünüyor. İşte bu amaçla, kurumsal çalışmalarımızı daha verimli hale getirecek bazı program ve çevrimiçi uygulama önerilerine bu yazıda değinmek istedik.

Fiziksel Ortamdaki Dokümanlarınızı Yeniden Yazmak İçin Uğraşmayın

OCR (Optik Karakter Tanıma) uygulamaları, fiziksel ortamdaki dokümanları düzenlenebilir metinler halinde bilgisayara kaydetmeye imkân tanıyan bir teknoloji. Bu iş için kullanılacak bir çok servis var fakat piyasadaki pek çok yazılımın aksine Türkçe karakterlerde dahi sağladığı doğruluk oranıyla üstünlük ABBYY FineReader'a ait (abbyy.com.tr ve onlineocr.net). **FineReader**, fiziksel ortamdaki dokümanları içerdiği tablo, resim ve metinlerle birlikte yüksek doğruluk oranı ile tanıyor ve elektronik ortama aktarıyor. Bu sayede dokümanlar "edit edilebilme" özelliğine kavuşuyor. Örneğin dış yazışmalar neticesinde elinize ulaşan bir metni taradıktan sonra FineReader ile açıp, metnin istediğiniz kısmını kopyalayabilirsiniz. İsterseniz Word, Excel gibi diğer formatlarda saklayabilirsiniz. Desteklediği dil sayısı ise 177 adedi buluyor.

Peki bu programı bilgisayarlarınıza kuramıyorsanız ne olacak. Endişelenmeyin. Abbyy FineReader programının yaptığı "fotoğrafi çekilmiş bir metni düzenleyebilmek" gibi inanılmaz işleri online olarak yapan siteler de mevcut. Henüz istenilen seviyede başarılı dönüşümlere imza atamaları da Türkçe karakterleri de iyi tanıyabilen "<http://www.onlineocr.net/>" adresi bu iş için ilk planda yeterli olabilir. **Çevirimiçi OCR**, tarayıcıdan resim olarak taranmış her türlü belgeyi düz yazı belgesine dönüştüren, yani tekrar bilgisayar ortamında düzenlenebilir metin haline çeviren kurulum gerektirmeyen bir servis. Servisin Türkçe dahil olmak üzere tam 32 dilde OCR (optik karakter tanıma) desteği var. Servisin üye olmaya gerek kalmadan yapılan OCR işlemleri için izin verdiği dosya boyutu ne yazık ki kısıtlı. Servisin ücretsiz olan üye olma işlemini gerçekleştirdikten sonra ".DOC", ".RTF", ".HTML" ve ".TXT" uzantılı 4 farklı formatta çevrilmiş yazı alabiliyorsunuz. Site hizmetini ücretsiz sunuyor.

Pdf Uzantılı Dosyaları Düzenlemek Düşünüldüğü Kadar Zor Değil

PDF uzantılı dosyalar Word gibi kelime işlemciler ile oluşturulmuş (.DOC/DOCX uzantılı) dosyaların aksine statik bir yapıya sahiptir. Neredeyse üzerinde hiç bir değişiklik yapamazsınız. Neyse ki artık bunun bir çözümü var. Aslında bir kaç çözümü var. PDF dosyasının üzerinde tamamen değişiklik yapmak istiyorsanız OCR uygulamaları hakkında yazılan başlığa göz gezdirebilirsiniz.

Fakat istediğiniz bazı temel değişiklikler ise aşağıdaki uygulamalara göz atmanız tavsiye edilir.

"Neevia.com" adlı site aracılığı ile daha önce taranmış (TIFF veya JPEG uzantılı) dosyalarınızı PDF'e dönüştürebilir ya da aksine bir işlem gerçekleştirebilirsiniz. Böylelikle mobil cihazlarınızda açamadığınız TIFF uzantılı dosyalarınızı açabilir, dağıtık

haldeki JPEG görüntülerinizi tek bir dosya altında toplayabilirsiniz. Ya da tam tersini yapabilirsiniz.

“**Mergepdf.com**” isimli site aracılığı ile PDF dosyalarınızı istediğiniz yerden parçalayabilir ya da bir kaç parça halindeki dosyalarınızı tek dosya altında birleştirebilirsiniz.

“**fillanypdf.com**” sitesi de adından da anlaşılacağı üzere sıkça kullanılan PDF dosyalarıyla ilgili bir site. Diyelim ki doldurmanız gereken bir PDF formunuz var. Çıktısını almak veya elle doldurmak istemiyorsunuz. Elinizdeki formu siteye yüklüyorsunuz. Bir süre sonra yüklediğiniz form karşınıza çıkıyor. Ardından, boşlukları istediğiniz şekilde dolduruyor, kaydediyor ve istediğiniz yere gönderiyorsunuz.

Microsoft Word’ü Daha Etkin Kullanın

Beğenin ya da beğenmeyin, bu kelime işlemci şu anda hayatımızı ciddi manada kolaylaştıran bir ürüne dönüştü. Bu program, kurumlarımızda en büyük yardımcımız. Kullanıcı dostu arayüzü ile **Microsoft Word**’ü kullanmak çok basit. Bir çoğumuz programın pek çok özelliğine vakıf olmaya ihtiyaç duymadan yıllardır kullanıyoruz. Fakat neden daha verimli kullanmak varken, daha çok zaman harcayalım. İşte Word’ü daha verimli kullanabileceğimiz bazı özellikleri:

Başlıklar ve Stiller (Heading and Styles): Sadece bölüm başlıklarını “Başlık 1” gövde metinlerini ise “Normal” komutu seçerek düzenleyerek tüm metnizi daha kolay biçimlendirebilir, başlıklar arasında daha rahat geçiş yapabilirsiniz.

Gezinti (Document Map): Metni daha büyük ya da daha koyu yapmak yerine başlıklandırarak hazırladığımızda Gezinti (Döküman Haritası) yardımı ile metinler arasında hızla dolaşabilir, yazınızın ana hatlarını daha kolay bir şekilde takip edebilirsiniz.

İçindekiler Tablosu: Çoğu zaman içindekiler tablosuna ihtiyaç duymuyoruz. Fakat ihtiyaç hasıl olduğunda ise içindekiler tablosu oluşturmak tam bir işkenceye dönüşebiliyor. El yordamıyla oluşturulan içindekiler tablosu hem zamandan hem de estetikten ödün vermemize neden oluyor. Üstelik tabloyu güncellememiz gerektiğinde başımıza açtığımız işi siz düşünün. Bu yüzden her zaman başlıklarınızın “Başlık” olduğunu Word’ün de bilmesini sağlayın. Bundan sonrası çok kolay. Sadece “Ekle” menüsü altında yer alan “İçindekiler Tablosu Ekle” komutunu tıklamak yeterli. Artık başlıklarınızı her seferinde otomatik olarak güncelleyebileceksiniz. İsteddiğinizde içindekiler tablosunda yer alan başlığa attığınız bir tıkla istediğiniz sayfaya gidebileceksiniz.

Üstyazı ve Altyazı: Biriminizin, çalışma başlığının, sayfa numaralarının diğer sayfalarda da otomatik olarak görülmesini istiyorsanız, daima üstyazı ve altyazıyı kullanın.

Değişiklikleri İzle: Biriminizin görüşüne ya da sizin görüşünüze sunulan bir konu hakkında metin üzerinden değişiklik yapmanız istendiğinde her zaman “değişiklikleri

izle” komutunu seçin. Böylelikle yaptığınız her değişiklik otomatik olarak vurgulanacaktır. İster silin, ister değiştirin, ister ekleyin. Word yaptığınız değişikliklerin mükemmel bir kaydını tutar. Değişiklikler gözünüzü yorduğunda ise yapacağınız basit. “Gözden geçir” menüsünü karıştırmaktan korkmayın.

Açıklama Ekle: Gözden geçir menüsü altında yer alan diğer bir önemli uygulama. Bu uygulamayı bir yazıya hitaben yazdığınız görüşün açıklamasını eklemek istediğinizde ya da ilgili kısım ile ilgili daha sonra hatırlamak istediğiniz bir husus olduğunda çokça kullanın. Zararını görmezsiniz.

Karşılaştır: Diyelim ki siz bir yazı yazdınız. Birim amiriniz ise “değişiklikleri izle” komutunu kullanmadan sizin oluşturduğunuz metinde bazı değişiklikler kaleme aldı. Bu durumda ne yaparsınız. Metni teker teker okumak yerine, yapabileceğiniz daha kolay bir şey var; İki metni karşılaştırmak. Sizin oluşturduğunuz orijinal metin ile birim amirinizin oluşturduğu metni karşılaştırdığınızda Word sizin için silinen, eklenen ve değiştirilen ifadeleri teker teker bulup vurgulayacaktır.

Farklı kaydet: Eğer dokümanlarınızı paylaşacaksınız, bu özelliği bilmenizde fayda var. Örneğin değiştirilmesini istemediğiniz bir kopya oluşturmak istediğinizde “PDF” olarak kaydetmeniz sizin için yararlı olabilir. Microsoft’un yeni sürümlerini kullanmayan bir arkadaşınıza “DOCX (2007-2010)” uzantılı bir kopya göndermek yerine “DOC” uzantılı bir dosya göndermek daha faydalı olacaktır. Aynı şekilde Microsoft kullanmayan arkadaşlarınız için de örneğin “ODT”, “RTF” gibi uzantılara sahip dosyaların hayat kurtaracağını bilin.

Web’den Açma: Son olarak, bilgisayarınızda lisanslı bir Microsoft sürümü yoksa artık işiniz eskisinden daha kolay. Word dosyalarını sahip olduğunuz bir Windows/Hotmail/Live hesabı ile web’den açabilirsiniz.

Daha İyi Görseller İçin Photoshopa İhtiyacınız Yok

Kurumsal çalışmalarımızda zaman zaman Photoshopa ihtiyaç duyarız. Bazen bir sunuma bazen de bir bilgi notuna ekleyeceğimiz görselin belirli kısımlarında oynamalar yapmamız gerekebilir. Bilgi notuna koyacağımız bir fotoğrafı bile biçip kesmeye ihtiyaç duyabiliriz. Böyle zamanlarda en kolay olan Microsoft Office yazılımlarında yer alan “Resim Kırpma” aracını kullanmaktır. Biraz daha profesyonel düşünenler ise Windows Paint kullanmayı tercih eder. Peki örneğin bir teknik cihazı ya da bir amblemi girişli çıkışlı hatları ile kopyalamamız gerekirse hangi programı kullanacağız. İşte bu durumda Photoshop büyük bir kurtarıcı. Ne yazık ki gerek lisans ücretleri gerekse programın kurulumu için gereken boş alan miktarı hayli yüksek.

Fakat büyük tasarımlar peşinde koşmuyorsanız bunun bir çözümü var: **pixlr.com...** Kullanan bir çok arkadaşımız vardır elbet. Elinin altında internet olan herkesin çok işine yarayacak bir site. Bilgisayarınıza Photoshop programı kurmanıza gerek kalmayacak. Ayrıca üye olmanıza da gerek yok. “<http://www.pixlr.com/editor>” adresinde yer alan

uygulama Photoshop'u aratmayacak bir menüye sahip. Türkçe dil desteği de mevcut. JPG, JPEG, TIFF, GIF, PNG, PSD, PXD dosya türlerini desteklemektedir.

USB Belleğiniz Yoksa Dropbox Kullanın

Dropbox, şu sıralar adından sıkça söz ettiren, alanındaki gelişmelere ve iyileştirmelere paralel olarak kendini yenileyen bir program. Son zamanların en kayda değer ve pratik teknolojisi bulut depolama (cloud computing)'nın en güzel kullanımlarından biri.

Dropbox'ı en basit haliyle, veri yedekleme platformu olarak tanımlayabiliriz. Dropbox, resim, müzik, doküman gibi birçok dosyayı içinde depoladığımız flash diskin son ve en gelişmiş halidir. Üstelik yanımızda taşımamıza ve unutmuş olma ihtimalinde kaygılanmamıza gerek yok. Bu uygulamadan faydalanabilmek için tek şart; çevrimiçi olmak.

Dropbox uygulaması bulut hesabımızdaki dosyalarımıza ve bilgilerimize aynı anda birden fazla cihazdan ulaşabilme imkanı sağlıyor. 2GB'ye kadar ücretsiz depolama alanı sunan Dropbox, istenildiğinde belli ücretler karşılığında kapasitesini 8GB'ye kadar arttırabiliyor. Örneğin, kullanıma davet ettiğimiz her arkadaşımız için ekstra 250 MB yer kazanıyoruz.

Dropbox, akıllı telefonlardan ve tabletlerden kullanıldığında verimini daha çok hissettiriyor. Bilgisayar dünyası ile mobil dünyanın da desteklediği bu uygulama Windows, Linux, Mac ve Mobil için ücretsiz...

Burada bulut bilişim ile ilgili bir parantez açmak gerekiyor. Zira her sistem gibi bulut bilişim sistemleri de kusursuz değil. Güvenlik hususu bu tür uygulamalardan maksimum fayda elde edilmesini engelliyor. İnternetin dünyanın hemen hemen her köşesine ulaştığı ve bulutun kendisini oluşturmaya başladığı bu günlerde, küresel bulut bilişim sistemlerini kullanmanın özellikle, kurum çalışanları açısından gerçekten ne kadar anlamlı olduğunu zaman gösterecektir.

Kendinizi Kağıtsız Ortama Alıştırın

Mobil cihazların yaygınlaşması ile birlikte insanoğlunun hayatını kolaylaştıracak pek çok uygulama hayata geçti. Artık kurum içi çalışmalarımızı ve iş hayatımızı daha da kolaylaştıracak uygulamalar cep telefonu kadar yakınımızda. Örneğin, iş yerinizde ya da ofisinizde tarayıcınız yok mu? Üzülmeyin. Cep telefonundan çektiğiniz belge görüntülerini mobil cihazınıza indireceğiniz bir programla (Örn. **Scanner**) tarayıcıdan çıkarmış gibi düzenleyebilirsiniz.

Kurumumuzu temsilen pek çok toplantıya katılıyoruz. Özellikle kurum dışına açık toplantılarda katılımcıların verdiği kartvizitleri biriktirmek sizin için de zor mu oluyor? Mobil cihazlarla bu zorluğu aşmak mümkün. Sadece fotoğrafını çekin yeter. Eğer kartları sınıflandıracanız, telefon numarası gibi bilgileri de kopyalayacağınız bir uygulama istiyorsanız, bu da mümkün (Örn. **CamCard**). Hani eskiden esnafın masaları üzerine

koydukları şeffaf bir camın arasına kartları sıkıştırırlardı ya, işte öyle bir şey bu. Tek farkı milyonlarcasını camın içine sıkıştırabilirsiniz.

Evernote İle Herşeyi Hatırlayın

Hemen tüm platformları destekleyen **Evernote** sayesinde internete girebileceğiniz her yerden not oluşturmak mümkün. Not dediysek sadece metin değil, faturadan tutun, evraka, fotoğraftan tutun, el yazısına kadar her şeyi Evernote içinde saklayabilirsiniz. Sesli notlar tutabilirsiniz. Windows uygulamasına ek olarak programın Web ve Mac sürümü bulunuyor. Notları tutmak için yapmanız gereken tek şey üye olmak. Sistem ücretsiz kullanıcılarına aylık 60 MB kota ile her türlü not tutma imkanı tanıyor. Uygulama, muadillerine göre daha hızlı. Ayrıca, kendi sitesi üzerinden senkronizasyon ve iPhone ile iPad için kusursuz arayüz sağlıyor.

Onenote'u Hala Denemediniz Mi?

Çevrimiçi ve çevrimdışı olarak çalışma kitapçıkları oluşturabileceğiniz, tüm çalışma kitapçıkları arasında kelime bazlı genel arama yapabileceğiniz, bu sayede alacağınız notları tek bir çatı altında tutarak dilediğiniz zaman kolay bir şekilde ulaşabileceğiniz bir uygulamaya ihtiyacınız varsa **OneNote** tam size göre. Standart kurulum ile birlikte Office 2007'den itibaren bilgisayarlarımızda yerini alan OneNote'un çevrimiçi özelliği sayesinde bilgisayarınıza erişiminiz olmasa bile, bilgisayarınızdan yazdığınız notları internet ve mobil cihazlar üzerinden görüntüleyebilir ve düzenleyebilirsiniz. Bu program sayesinde notlarınızı kolaylıkla alabilir ve çok iyi sınıflandırabilirsiniz. Kurumsal çalışmalarda en çok ihtiyaç duyulan "belge üzerinde grup çalışması" bu program ile mümkün. Bir kaç ofis çalışanı tek doküman üzerinde çalışabilir. Bu özelliği bilgi notları, çalışma takibi gibi işlemler için kullanabilirsiniz. Hala denemediyseniz şu iddialı sözler henüz kulağınıza çalınmamıştır. "Microsoft'un şimdiye kadar gelmiş geçmiş en iyi programı"

OneNote ücretsiz. <http://www.onenote.com/download> adresinden tamamen ücretsiz olarak indirip kullanabilirsiniz. Üstelik tüm cihazlarda kullanmak mümkün.

Uygulamanın sayısız nimeti var. Bunlardan birkaçı şöyle: Şifreli bölüm açabilme, Skydrive senkronizasyonu, ekran görüntüsü alabilme ve düzenleyebilme, gelişmiş arama özelliği, resmin içindeki yazılarda da arama yapabilme (Bkz. OCR uygulamaları)...

Google Arama İpuçlarını Öğrenin

Gelişmiş arama teknikleri

Buraya kadar okuduklarınız, bazı uygulamalar ile özellikle web tabanlı programların kullanılmasına yönelikti. Bu başlık altında ise, Google'ın marifetlerini daha iyi

anlayabileceğiniz

arama

tekniklerine

göz

atacağız.

filetype:

Dosya uzantılarına göre arama yapabileceğiniz bu komutla, arama kriterinizi içeren bilgilere ait dokümanlara ulaşabilirsiniz. Örneğin [filetype: pdf “Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği”] yazdığınızda, Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği kelimelerinin geçtiği 42 adet PDF dosyasına ulaşabilirsiniz. Bu komutu çeşitlendirmek mümkün. *filetype:doc, filetype:jpeg* gibi...

cache:

Listelenen web sayfalarına ait sunuculara ulaşamadığı durumlarda, cache operatörünü kullanarak, ilgili sayfaya Google'ın daha önce indekslediği bilgiler üzerinden ulaşabilirsiniz.

site:

Günümüzde birçok websitesi ya dahili bir arama özelliği sunmuyor, ya da sunsa bile yeterince kullanışlı olmuyor. İşte Google'ın bu noktada da kullanıcılara sunduğu bir hizmet var: Örneğin [site:www.gtb.gov.tr NCTS] kriterini girdiğinizde, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı web sitesi içerisinde ‘NCTS’ kelimesi geçen sayfalara ulaşabilirsiniz. Bu operatörü kullanarak, herhangi bir web sitesi içerisinde arama yapabilirsiniz.

Görselleri bulmak

Google resim arama için gerçekten tam anlamıyla şık bir özellik demek mümkün. Arama parametreleri de oldukça pratik. Sonuçları tek tıklamayla filtreleyebilir, bu sayede örneğin ünlü bir kişinin sadece portre resimlerine ulaşabilirsiniz.

Aramalarda istemediğiniz kelimeler

Diyelim ki bir ürün arıyorsunuz fakat teknik detaylarını görmek istemiyorsunuz. Tire (-) işaretini kullanarak arama sonuçlarından istediğiniz kelimeleri çıkarabilirsiniz.

Sunumlarınızda Prezi Kullanın

Prezi aslında animasyon ve çizgi film gibi görsel efektlerin de hazırlandığı Adobe Flash kullanılarak geliştirilmiş bir web uygulaması. Prezi sunumlarınızda resim, video ve flash çalışmaları ile “PDF” uzantılı dosyaları kullanabilirsiniz. Youtube gibi sitelere bağlanarak video yükleyebilirsiniz. Hatta metninize uygun bir görseli ayrı bir internet tarayıcı açmadan doğrudan indirebilirsiniz. Oluşturduğunuz sunumları sanal ortamda paylaşabilir veya bilgisayarınıza indirip web bağlantısına gerek kalmadan sunumlarınızı yapabilirsiniz. Bilgisayarınız yoksa üzülmeyin. Prezi ile hazırladığınız çalışmaları, iPad, iPhone gibi ortamlarda da Prezi Viewer ile sunmanız mümkün.

Her şeyden öte, Prezi, “Microsoft Power Point” gibi klasik slayt sıralaması mantığı ile çalışmıyor. Nesnelere birbirine bağlanıyor, sonra bu nesnelere belirli bir hareket sırası ile

oynatılıyor. Uzaklaşan, aniden yakınlaşan, 360 derece dönebilen yazılar, birbirini takip eden görseller, devinim halinde bir tasarım...

Belki de Prezi'nin hayatı en kolaylaştıran yanı, içeriklerin Prezi'nin kendi internet sayfasında saklanabilmesi. Yani bulut teknolojisinin bir başka nimeti. Düşünsenize flash bellek yok, ekine koyacağınız sınırlı posta hesabı yok. Üstelik upload süresi saatleri almıyor... Her şey, herhangi bir programa gerek kalmadan site üzerinden gerçekleştiriliyor.

Site şu an İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca, Korece, Japonca ve Portekizce dillerinde destek sunuyor. Yine de Prezi sunum konusunda farklı bir çözüm... Çünkü ikon ve butonlar görsel olarak çok iyi hazırlandığı için İngilizce bilmeseniz de bu sitede kolaylıkla sunum hazırlayabilirsiniz.

Sağlık Hizmetlerinde Kooperatifçilik Uygulamaları

Şafak Handan KARAKULAK
Gümrük ve Ticaret Uzman Yard.

Sağlık Kooperatifleri

Kooperatif, gönüllülük esasına dayanan, ortaklaşa sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen; ortakların, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamaya hizmet eden özerk bir yapı olarak tanımlanır. Sağlık kooperatifleri, üye kontrolüne dayalı sağlık hizmetleri sunumunda alternatif örgütsel bir yapıdır. Birleşmiş Milletlerin çalışmalarında, Kooperatifler aracılığıyla, 1997 yılında 43 farklı ülkede milyonlarca insana sağlık hizmetlerinin sunulmasında önemli rol oynadığı belirtilmiştir. Bu kooperatiflerin yaklaşık %80'i Avrupa, Kuzey Amerika Ülkeleri, Japonya ve İsrail'i de içeren kuzey ülkelerinde yer almaktadır.

Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA)'nin son Tüzüğü'nün 28 inci maddesi uyarınca bu Birliğin sektörel organizasyonu olan Uluslararası Sağlık Kooperatifleri Birliği (IHCO), dünya çapında 100 milyon haneye sağlık kooperatifleri aracılığıyla hizmet sunmaktadır. Sağlık hizmetlerinin sunulmasında Kanada genelinde 1 milyondan fazla kişiye bakım sağlayan 101'in üzerinde sağlık kooperatifi bulunmaktadır. Columbiya'daki Saludcoop, bir sağlık kooperatifi olarak ikinci büyük ulusal işverendir ve nüfusun% 25'ine hizmet vermektedir. Japonya'da 125'in üzerinde tıbbi kooperatifler yaklaşık 3 milyon hastaya hizmet sağlamaktadır. Yine, Kanada'da sağlık kooperatiflerinin çoğunluğu evde bakım hizmetleri sunumu gerçekleştirmektedir. Kısaca, dünyanın birçok ülkesinde hastaneler gibi büyük ölçeklerde faaliyet gösteren Sağlık Kooperatifleri bulunmaktadır.

Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin Cape Town'da açıkladığı 2013 Küresel İstatistik Projesinin sonucu olan rapora göre, Dünyanın en iyi 300 kooperatifi 2011 yılında 2.097 milyar dolar toplam ciro elde ederek büyümeye devam etmiştir. 2010 yılındaki dünyanın en iyi 300 kooperatifinin 1.975 milyar dolar ciroya sahip olduğu göz önünde bulundurulursa, arada yıllık bazda ciddi bir artış olduğu kabul edilmektedir. Rapor, sağlık

ve sosyal bakım sektöründe ise, 2011 yılında 12 ülkedeki 53 kooperatifin 20,84 milyar dolar toplam ciro yaptığını gözler önüne sermektedir. 10 büyük sağlık kooperatifinin cirosu toplam 15,25 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu 10 kooperatifin 7 tanesi Uluslararası Sağlık Kooperatifleri Birliği üyesidir.

Tablo-1: Cirolarına Göre Sağlık Ve Sosyal Bakım Sektöründe En Büyük 10 Kooperatif

SIRA 2010	SIRA 2011	KURULUŞ	ÜLKE	CİRO (Milyar dolar)	KAYNAK
1	1	Health partners,Inc*.	ABD	3.86	NCB
2	2	Group Health Kooperatifi	ABD	3.49	NCB
3	4	Fundacion Espriu	İspanya	1.76	CEPES
4	6	Unimed Rio	Brezilya	1.56	Üst ve en büyük işletmeler ve Kooperatifler hakkında E-Coop araştırma programı
5	-	Unimed Paulistana Sociedade Cooperativa de Trabalho Medico	Brezilya	1.33	Üst ve en büyük işletmeler ve Kooperatifler hakkında E-Coop araştırma programı
6	7	Unimed Belo Horizonte Cooperativa de Trabalho Medico	Brezilya	1.05	Üst ve en büyük işletmeler ve Kooperatifler hakkında E-Coop araştırma programı
7	-	Central Nacional Unimed-Cooperativa Central	Brezilya	0.82	WCM Anketi
8	-	WHA,Inc.	ABD	0.70	NCB
9	10	Unimed Porto Alegre	Brezilya	0.68	Üst ve en büyük işletmeler ve Kooperatifler hakkında E-Coop araştırma programı
10	9	Unimed Curitiba	Brezilya	0.66	Üst ve en büyük işletmeler ve Kooperatifler hakkında E-Coop araştırma programı

* Inc. Amerikan İngilizcesinde “şirketleşmiş işletme” olarak geçmektedir.

Tablo-2: Cirolarının Kişi Başına Düşen Gayrisafi Yurtiçi Hasılaya Oranına Göre Sağlık Ve Sosyal Bakım Sektöründe En Büyük 10 Kooperatif

SIRA 2011	KURULUŞ	ÜLKE	Ciro/Gayri Safi Yurtiçi hasıla(2011)	KAYNAK
1	Unimed Rio	Brezilya	124,372.02	Üst ve en büyük işletmeler ve Kooperatifler hakkında E-Coop araştırma programı
2	Unimed Paulistana Sociedade Cooperativa de Trabalho Medico	Brezilya	105,637.90	Üst ve en büyük işletmeler ve Kooperatifler hakkında E-Coop araştırma programı

Sağlık Sisteminde Sağlık Kooperatiflerinin Yeri

Dünya’da, sağlık sisteminde farklı birçok aktör bulunmaktadır. Bunlar, değişen derecelerde siyasi iradeye bağlı olan hükümetler, ticari kuruluşlar, kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve kooperatiflerdir.

Sağlık sistemi, yöneticileri, kaynak sağlayıcıları (finansörleri) ve sağlık hizmetini sağlayanları kapsamaktadır. Genelde, yönetim ayağı devlet tarafından yapılmaktadır. Kaynak, ya kamu (vergi destekli sistemi), ya sosyal sigorta sistemi, ya da özel ödemeler yoluyla sağlanabilmektedir. Sağlık hizmetleri ise kar amacı gütmeyen kuruluşlar da dahil olmak üzere, devlet ya da özel aktörler tarafından ya da kooperatifler veya ticari sağlayıcılar tarafından yürütülmektedir.

Hizmet sağlanması açısından, kooperatifler, yerel odaklı olabilir ve küçük bir coğrafi alanda hizmet vermeyebilir ya da büyük ve çok sayıda bölgelerde hizmetler sunabilir. Bunlar küçük klinikler veya servis sağlayıcıları gibi karmaşık, entegre ağlar olarak organize edilebilir. Kooperatifler, sağlık teşviki ve geliştirilmesinden, rehabilitasyon ve akut hizmetlerine kadar geniş bir alanda hizmet sağlayabilmektedir. Kooperatiflerin sağlık sistemindeki diğer çeşitli rolleri, örneğin ev destek hizmetleri gibi sosyal bakım sağlanması veya ilaç imalatı ya da sigorta satımı şeklindedir. Diğer taraftan, sağlık kooperatifleri, üyelerine idari destek veren, personel alımı, eğitimini ve hatta çamaşırhane hizmetlerini sağlayan ortak bir hizmet kooperatifi gibi üyelerinin sağlık ile ilgili bu tür organizasyonlarını destekleyebilmektedir. Ya da, kooperatifler, üyelerinin rekabetçi bir fiyattan ilaç almaları gibi müştereken mal alımlarına izin verebilmektedir.

Gelişmiş ülkelerdeki sağlık kooperatifleri, bu alanda çalışanların sahip olduğu kuruluşlar, tüketicilerin sahip olduğu kuruluşlar, ortaklaşa (tüketici / çalışan / toplum) kuruluşlar ya da satın alma ya da ortak hizmet kooperatifleri gibi farklı şekillerde kurulmuştur. Sağlık kooperatiflerinde işbirliği, sağlık hizmetlerinde çalışanlarca; istemci ya da katılımcı

şeklinde hastalarca veya topluluktaki kişilerce ya da bu şekillerin bir arada içeren çoklu paydaş kooperatiflerce bir araya gelinerek sağlanmaktadır.

Sağlık kooperatifleri, birincil ve akut bakımı, sağlık sigortasını, günlük yaşamda etkili faaliyetlere destek olarak sosyal bakımı, ilaç/eczacılık faaliyetlerini ve sağlık kuruluşları kümelerinin çalışmalarını destekleyen ortak hizmetleri de kapsayan geniş mal ve hizmetler dizisi sağlamaktadır.

Dünyadaki Sağlık Kooperatifleri

Japonya

Japonya'da sağlık kooperatifleri ön plandadır ve hastanelerden dış kliniklerine ve yetişkin günlük bakım merkezlerine kadar değişen sağlık kooperatifleri tesislerini kapsar. Sağlık kooperatiflerinin odak noktası, önleyici bakım ve toplum sağlığı üzerinedir.

81 tane hastane, 351 tane sağlık kliniği, 55 tane dış kliniği, 227 tane evde bakım hizmeti veren hemşirelik merkezi, 375 tane evde bakım destek merkezi ve 297 tane yetişkinlere gündüz bakım hizmetleri sağlayan tesisi ile 117 tane kooperatifi olan bir ülkedir. Ayrıca bu kooperatiflerin, 280 milyar Yen toplam satışı bulunmakta ve 28.000 'den fazla bireye tam zamanlı istihdam sağlamaktadır. Dahası, spor tesisleri ve konut gibi daha fazla alana genişleyerek hizmet sağlayabilmektedir.

Japonya'da sağlık kooperatifleri uluslararası çalışmalara da katılmaktadır. Bu kooperatifler, 2006 yılında Jawa depremzedelerine 10 bin Dolar bağışlamıştır. Yine, 2008 yılında Myanmar kasırgası için Dünya Doktorlarına 2 milyon yen bağışlamıştır. Ayrıca bu kooperatifler, Nepal, Sri Lanka, Güney Kore ve Moğolistan'daki kooperatif olan hastane veya dış klinikleri ile çalışma turları ve değişim programlarına katılım sağlayarak, Asya Pasifik Sağlık Kooperatif Örgütünün diğer üyelerine yardım sağlamıştır.

Kanada

Kanada Kooperatifler Birliği, Kanada'da kooperatif sağlık hizmetlerini yaygınlaştırarak mevcut fırsatları değerlendirmekte aktif olarak çalışan, Kanada'daki ve uluslararası alandaki insanların ekonomik ve sosyal iyileşme sağlayabilmeleri için kooperatif sektörünün büyümesini ve gelişmesini teşvik etmek misyonuna sahip kooperatiflerin ve kredi birliklerinin temsil edildiği ulusal bir kuruluştur. Kanada'da sağlık, tarihsel olarak federal hükümetler için hep önemli bir öncelik alanı olmuştur.

1940 yılından bu yana kooperatif modeli Kanada sağlık sisteminin bir parçası olmuştur. Sağlık hizmeti sunumunda geleneksel modellerden yeterince faydalanamayan grupları da kapsayan sağlık hizmetine ihtiyaç duyan kimseleri geniş bir yelpazede toplamayı başarmıştır. Sağlık sektöründeki kooperatifler, 50 yıldır kendi toplumlarına hizmet vermektedir ve hizmet yelpazesi gelişmeye devam etmektedir. Şu anda, ambulans hizmetleri, evde bakım hizmetleri ve çeşitli koruyucu sağlık programları sağlayan sağlık kooperatifleri vardır. Kanada'da, toplum sağlığı kliniği modelinin bir parçası olan kooperatif klinikleriyle çok geniş bir ağa sahip olan Saskatchewan çok başarılı bir sağlık

kooperatifi örneğidir. Yine, Quebec'te de başarılı ve deneyimli sağlık kooperatifleri bulunmaktadır. Québec, Sağlık ve Sosyal Hizmetler Eyalet Bakanlığı tarafından yönetilen Yurtiçi Yardım Hizmetleri için Mali Destek Programı aracılığıyla hükümet tarafından desteklenen kırk sekiz kooperatifin oluşturduğu bir ağa sahiptir.

Son yıllarda, Kanada'daki göçmen toplulukların ihtiyaçlarına yanıt olarak, hastalar ve doktorlar arasındaki sağlık kayıtlarını ve iletişimi yönetmek ve hatta sağlık hizmeti sağlayıcılarının mesleki gelişim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yeni tip kooperatifler ortaya çıkmıştır. Bu yeni tiplere güzel bir örnek, Québec dışında bulunan bir toplum sağlığı kliniği modelidir. Bu Çokkültürlü Sağlık Komisyoncuları Kooperatifi (www.mchb.org), sağlık kurumları ile göçmen aileleri arasında aracılık hizmetleri sağlayan bir organizatör yapısıdır. Bu kooperatif, yeni Kanada vatandaşları için tercüme hizmeti ve sağlık sistemi servisini geliştirecek kültürel bilgilendirme hizmeti sağlamak ve uygun servis sağlayıcılarıyla göçmenler arasında bağları kurmaktadır. Bunların dışında, sağlık, eğitim, ebeveynlik desteği, doğum öncesi eğitim ve doğum sonrası destek hizmetlerini kapsayan bir programa sahiptir. İkinci bir örnek de , Québec dışındaki bir klinikte de Winnipeg Nor'West Toplum Sağlık Merkezi (www.norwesthealth.ca) 'dir. Onun hizmetleri ise tıbbi bakım, danışmanlık, eğitim ve toplum sosyal yardımını içerir. Bu kooperatif yaklaşık dört bin kişiye hizmet vermektedir ve elli dört kişi çalışmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri

ABD'de tüketicilerin sahip olduğu sağlık bakım kuruluşlarından çalışanların sahip olduğu evde bakım kooperatiflerine; satın alma ve ortak hizmet kooperatiflerine kadar farklı türlerde bir çok sağlık kooperatifi vardır. Ülkede doğrudan sağlık hizmeti veren on üç sağlık kooperatifi olduğu tahmin edilmektedir.

Kayda değer büyüklükte olan Grup Sağlık Kooperatifi, ortaklarca yönetilen, bakım ve kapsamayı koordine eden kar amacı gütmeyen sağlık sistemine sahiptir. 1947 yılında kurulan bu kooperatif Washington ve Kuzey Idaho'da 600.000 'den fazla kişiye hizmet vermektedir.

2009 yılında yapılan bir ankete katılım sağlayan ve sayıları iki olan tüketicilerin sahip olduğu kooperatifler, ortaklarına ya da onların ailelerine sağlık planları almaları konusunda izin vermekte ve bunun yanında işverenleri de çalışanlarına sağlık sigortası sunmaktadır. Ayrıca, bu kooperatifler, klinikleri, eczaneleri ve hastaneleri yönetmektedir. Bu tüketicilerin sahip olduğu sağlık kooperatifleri, 637,549 ortağa ve yaklaşık 945 hekim olarak çalışana sahiptir. Diğer yandan, ABD'deki başlangıçta kooperatif olarak işletilen bu tür birkaç sağlık kooperatifi ise, rekabet ve sağlık hizmeti sunumunda yüksek maliyet sebebiyle birleştirilmiş ya da ticari şirketlere satılmıştır.

Sektör çalışanlarının kurduğu sağlık kooperatifleri, başlangıçta evde bakım hizmeti sunma amacıyla geliştirilmiş bir model olmuştur. Bu da, düşük ücretleri, az seviyede faydayı ve az eğitimi içeren zayıf çalışma koşulları ile sonuçlanmıştır. Yapılan bu ankete katılım sağlayan ve sayıları üç olan evde bakım kooperatifleri (Cooperative Home Care Associates, Manos Home Care, and Cooperative Care) 1560 kişiyi istihdam etmekte ve

yerel veya bölgesel olarak çalışmaktadır. Ev temizliği, yemek hazırlama ve personel bakımı gibi destekleyici hizmetler sağlamaktadır.

İspanya

İspanya'da sağlık kooperatiflerinde iki basamaklı bir yapı vardır. Birincisi, "Ayrılmaz Bir Sağlık Kooperatif Sistemi" olarak adlandırılır. Barselona'da bir tüketici kooperatifi olarak hizmet vermekte olup bir hastaneye sahiptir ve 170.000 üyesi vardır.

Barselona'da 5.000 doktorun oluşturduğu bir işçi kooperatifi, sağlık tesisleri işletmektedir ve bir sağlık sigortası şirketine sahiptir. 20.000 doktorun kurduğu bir üçüncü kooperatif ise sigorta şirketine sahiptir ve ülke çapında faaliyet göstermektedir. Yine bu kooperatif, İspanya genelinde kamuya açık olmayan hastane ve klinikleri içeren geniş bir ağa sahiptir.

İkinci yapı, yukarıda anlatılan üç kooperatif tarafından 1989 yılında oluşturulan Espriu vakfı (Foundation)'dır. Vakfın çalışmaları "ayrılmaz bir sağlık kooperatif sistemi" modelini seminerler ve konferanslar düzenleyerek, kaynaklar basarak ve kütüphane imkanı sağlayarak desteklemektedir.

Diğer bir örnek ise, Mondragon kooperatifleridir. Zaragoza'da 1942 yılında açılan teknik mühendislik okulundan 1952 yılında mezun olan beş genç mühendis, Bask bölgesinin ilk ve en büyük endüstriyel kooperatifini 1956 yılında kurarak Mondragon İşçi Üretim Kooperatifçiliği'nin temellerini atmışlardır. Mondragon kooperatifleri 1970'li yıllarda, CLP'nin yardımı ile bir sosyal sigorta kuruluşu olan, Lagun Aro'yu kurmuştur. İspanya İş Yasası'na göre, Mondragon Küme Kooperatifi ortakları olan işçiler, kendi hesabına çalışanlar sınıfına girdiklerinden, ulusal sosyal sigorta sisteminden yararlanamamaktadır. İspanya'da kendi hesabına çalışanların sigorta kuruluşu (Kendi Hesabına Çalışanlar Birliği) ise, yeterli güvenlik sağlayamamaktadır. Lagun Aro'nun kurulması kooperatif ortaklarının öz sigorta kuruluşu olarak, sağlık ve güvenlik sorunlarına çözümler getirmiştir. Lagun Aro 1970 yılında Mondragon Grubu'nun bir sosyal sigorta kuruluşu olarak kurulmuştur. Gönüllü bir sosyal refah kuruluşu olan Lagun Aro'nun amacı Mondragon Sistemi içerisinde yer alan işçi üyeler için bir sosyal güvenlik sistemi oluşturmaktır. Lagun Aro üyelerine emeklilik, sağlık bakımı, hastalık izni, maluliyet, iş yardımı alanlarında güvence sağlamaktadır.

Sonuç

Kamusal niteliği azalan sağlık hizmetlerinde halkların bireysel sorumlulukları arttırılmış olup farklı girişim modelleriyle sağlığa dair ihtiyaçlarının giderilmesi amaçlanmış ve sağlık kooperatifleri bu anlamda bir alternatif olarak değerlendirilmiştir. Böylece, sağlık kooperatifleri, ortakları tarafından yönetilen, başta ortaklar olmak üzere ihtiyaç sahiplerine hizmet eden, kar amacı gütmeyen, mevcut ekonomik sistemde kendi kendini finanse ederek yüksek cirolarla büyük ölçeklere ulaşabilmiş örneklerin olduğu, güven temelli bir model olarak gelişmiş ülkelerin sağlık sistemlerinde yerini almıştır.

KAYNAKÇA

- 1) “Health Co-op Around the World :a survey”(HCW 14)
<http://previewihco.files.wordpress.com/2013/12/survey-health-co-op-2014-summary.pdf>
- 2) International Health Cooperative Organization. www.coop.org/ihco/ International Cooperative Alliance. Statistics. www.coop.org/coop/statistics.html
- 3) Committee for the Promotion and Advancement of Cooperatives. The Contribution of Cooperatives to the Implementation of the World Summit for Social Development Declaration and Programme of Action. Conference Room Paper. New York, 17-28 May 1999. Full Text
- 4) <http://ihco.coop/2013/11/18/turnover-of-health-cooperatives-worldwide-amounted-20-84-billion/>
- 5) http://previewihco.files.wordpress.com/2013/11/wcm2013_web.pdf
- 6) “The Role of Co-operatives in Health Care National and International Perspectives” Report Prepared by Catherine Leviten-Reid Centre for the Study of Co-operatives University of Saskatchewan June 2009
- 7) “Opportunities For Co-Operative Health Provision in Rural, Remote And Northern Aboriginal Communities” Written By:Shannon Rohan,Government Affairs & Public Policy,November 2003
- 8) <http://www.coopscanada.coop/en/orphan/Health-Care-Co-ops>
- 9) <https://www1.ghc.org/html/public/about>
- 10) “Bölgesel Kalkınma İçin İnsan Merkezli Yaklaşımın Başarılı Bir Örneği Olarak Mondragon İşçi Üretim Kooperatifleri” Çevre, Eğitim ve Sağlık Derneği Sitesi <http://www.habitat.org.tr/calisma/79-isemekdunyasi/202-mondragon-isci-uretim-kooperatifleri.html>

Vergi Yapılandırmasına İlişkin Torba Yasa Neler Getiriyor, Neleri Kapsıyor?

Barış Demirel
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

Kamuoyunda vergi affı olarak bilinen, vergi ve diğer bazı kamu alacaklarının yapılandırılmasını öngören Torba Kanun tasarısının görüşmeleri TBMM Genel Kurulunda devam etmektedir. Halihazırda görüşmeleri devam eden Tasarıya göre merak edilen sorular bu makalenin konusunu oluşturmaktadır.

Hangi kamu alacaklarını kapsamaktadır?

213 sayılı Vergi Usul Kanunu kapsamında;

- 30.04.2014 tarihinden önceki dönemlere ilişkin vergi ve bunlara bağlı vergi cezaları, gecikme faizleri, gecikme zamlarından,
- Beyana dayanan vergilerde 30.04.2014 tarihine kadar verilmesi gereken beyannamelere ilişkin vergi ve bunlara bağlı vergi cezaları, gecikme faizleri, gecikme zamlarından (2013 takvim yılına ilişkin gelir vergisi ikinci taksiti hariç),
- 2014 yılına ilişkin 30.04.2014 tarihinden önce tahakkuk eden vergi ve bunlara bağlı vergi cezaları, gecikme faizleri, gecikme zamlarından (motorlu taşıtlar vergisi gibi),

kesinleşmiş olup, bu Kanunun yayımlandığı tarih itibarıyla vadesi geldiği halde ödenmemiş olan ya da ödeme süresi henüz geçmemiş bulunan alacakların ödenmemiş kısmının tamamı ile bunlara bağlı faiz, cezai faiz, gecikme faizi, gecikme zammı gibi fer'i (yan) kamu alacakları,

30.04.2014 tarihinden önce verilen askerlik, köprü ve otoyoldan kaçak geçiş, seçim, karayolu taşıma, trafik ve nüfus para cezaları,

Vadesi 30.04.2014 tarihinden önce olan emlak vergisi ile çevre temizlik vergisi ve bunlara bağlı vergi cezaları, gecikme faizleri, gecikme zamları ve emlak vergisi üzerinden hesaplanan taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına katkı payı ile buna bağlı gecikme zammı,

Büyükşehir Belediyeleri Su ve Kanalizasyon İdarelerinin vadesi 30.04.2014 tarihinden önce olan su ve atık su bedeli alacakları,

RTÜK tarafından verilen idari para cezaları,

Yukarıdaki hususlar dışında kalan ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun kapsamında vergi dairesince takip edilen ve vadesi 30.04.2014 tarihinden (bu tarih dâhil) önce olduğu halde bu Kanunun yayımlandığı tarih itibarıyla ödenmemiş bulunan kamu alacakları (örneğin, ecrimisil, öğrenim kredisi, katkı kredisi, KKDF, haksız yere yararlanılan destek ödemeleri, 4749 sayılı Kanun kapsamındaki Hazine alacakları)

girmektedir.

Bu kamu alacaklarından kesinleşmiş olup bu Kanunun yayımlandığı tarih itibarıyla vadesi geldiği halde ödenmemiş olan ya da ödeme süresi henüz geçmemiş bulunan alacakların ödenmemiş kısmının tamamı ile bunlara bağlı faiz, cezai faiz, gecikme faizi, gecikme zammı gibi fer'i kamu alacakları yerine bu Kanunun yayımlandığı tarihe kadar enflasyon güncellemesi yapılarak hesaplanacak tutarın; ödenmemiş alacağın sadece fer'i alacaktan ibaret olması halinde fer'i alacak yerine enflasyon güncellemesi yapılarak hesaplanacak tutarın, bu maddede belirtilen süre ve şekilde tamamen ödenmesi şartıyla alacaklara bağlı faiz, cezai faiz, gecikme faizi, gecikme zammı gibi fer'i kamu alacaklarının tahsilinden vazgeçilir.

Vergi cezalarının yapılandırma kapsamında % 50'si ödendiği takdirde kalan %50'sinin tahsilinden vazgeçilecektir.

31.12.2013 tarihinden önce idari yaptırım kararı verilmiş olan 120 Türk Lirasının altında kalan idari para cezalarının tahsilinden vazgeçilmektedir.

Vergi dairelerince takip edilen ve vadesi 31.12.2007 tarihinden önce olduğu halde bu Kanunun yayımlandığı tarih itibarıyla ödenmemiş 50 Türk Lirasını aşmayan asli alacakların ve tutarına bakılmaksızın bu asıllara bağlı alacakların, aslı ödenmiş alacaklardan ise tutarı 100 Türk Lirasını aşmayanların tahsilinden vazgeçilmektedir.

Kanun kapsamına girmeyenler alacaklar nelerdir?

- Adli ve idari para cezaları (kapsama girenler hariç),
- Devlet hissesi ve Devlet hakkı,
- Şeker fiyat farkı,
- Akaryakıt fiyat istikrar payı ve akaryakıt fiyat farkı,
- Madenlerden alınan özel idare payı ile madencilik fonu,
- Kılavuzluk ve römorkörlük hizmet payları

Hesaplama nasıl yapılacak?

Kapsama giren kamu alacaklarından kesinleşmiş olup bu Kanunun yayımlandığı tarih itibarıyla vadesi geldiği halde ödenmemiş olan ya da ödeme süresi henüz geçmemiş bulunan alacakların ödenmemiş kısmının tamamı ile bunlara bağlı faiz, cezai faiz, gecikme faizi, gecikme zammı gibi fer'i kamu alacakları yerine bu Kanunun yayımlandığı tarihe kadar enflasyon güncellemesi yapılarak hesaplanacak tutarın; ödenmemiş alacağın sadece fer'i alaktan ibaret olması halinde fer'i alacak yerine enflasyon güncellemesi yapılarak hesaplanacak tutarın, bu maddede belirtilen süre ve şekilde tamamen ödenmesi şartıyla alacaklara bağlı faiz, cezai faiz, gecikme faizi, gecikme zammı gibi fer'i kamu alacaklarının tahsilinden vazgeçilir.

Buna göre;

Ödenmemiş olan kısım enflasyon oranı ile güncellenecektir.

Taksitle yapılacak ödemelerde yapılandırılan tutar;

- 1) Altı eşit taksit için (1,05),
- 2) Dokuz eşit taksit için (1,07),
- 3) On iki eşit taksit için (1,10),
- 4) On sekiz eşit taksit için (1,15),

katsayısı ile çarpılarak taksitler halinde ödenecek tutar bulunacaktır.

Gümrük vergileri ve cezaları da kapsama girmekte midir?

Gümrük ve Ticaret Bakanlığına bağlı tahsil daireleri tarafından takip edilen gümrük vergileri, idari para cezaları, faizler, gecikme faizi, zamlar ve gecikme zammı alacaklarından yükümlülüğü 30.04.2014 tarihi itibarıyla başlamış olan ve kesinleşmiş olup, bu Kanunun yayımlandığı tarih itibarıyla ödenmemiş bulunan alacaklar da yapılandırılmaktadır. Ödemelerde vergi alacaklarına benzer usul ve süreler belirlenmiştir.

Kapsama alınan diğer kamu alacakları nelerdir?

Araç muayenelerini zamanında yaptıramamış olanlar için 31.12.2014 tarihine kadar bu muayenelerini yaptırmaları şartıyla muayenede gecikilen her ay için alınan %5 fazla tutar yerine enflasyon oranı, Kanunun yayımı tarihinden sonraki süreler için de aylık %1 oranı kullanılarak hesaplanan tutarı ödemeleri imkânı verilmiştir.

01.06.1989 tarihli ve 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu hükümlerine göre meslek mensuplarının üyesi oldukları odalara olan

aidat borçları ile odaların Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliğine olan birlik payı borçları maddenin yayımını izleyen ay sonuna kadar başvurulması halinde yapılandırılacaktır.

Öğrenim görmek amacıyla yurtdışına gönderilenlerin Devlete olan borçları da yapılandırılmaktadır.

Yararlanma şartları nelerdir?

Yapılandırmadan yararlanmak için Kanunun yayımlandığı tarihi izleyen ikinci ayın sonuna kadar ilgisine göre vergi dairesi veya belediyeye başvurulması gerekmektedir. Ayrıca; ilk taksitin Kanunun yayımlandığı tarihi izleyen üçüncü aydan başlamak üzere, ikişer aylık dönemler halinde en fazla on sekiz eşit taksitte ödenmesi gerekmektedir. Bir yılda ikiden fazla taksitin süresinde ödenmemesi veya eksik ödenmesi halinde yapılandırma hakkı kaybedilecektir. Taksitler kredi kartıyla da ödenebilecektir.

Yapılandırmaya konu alacaklarla ilgili olarak açılmış olan davalardan vazgeçilmesi ve bu alacaklarla ilgili olarak daha sonra dava açılmaması, bu kararlar ile hükmedilmiş yargılama giderleri ve vekâlet ücreti bulunması halinde bunların talep edilememesi ve yapılandırma sonrası oluşan dönem borçlarının da aksatılmadan ödenmesi şartlarında yapılandırmadan faydalanılabilecektir.

Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasını düzenleyen 6111 sayılı Kanundan yararlanma hakkı devam eden alacaklar için bu yapılandırma uygulanmayacaktır.

Yerel Demokrasi Anlayışının İki Örneği: Kooperatifler Ve Belediyeler

Müveddet Çardak
Gümrük ve Ticaret Uzman Yardımcısı

Giriş

Kooperatif, bireylerin, tek başlarına yapamayacakları veya birlikte yapmalarında yarar bulunan işleri en iyi biçimde ve maliyet fiyatına yapmak üzere dayanışma suretiyle ekonomik güçlerini bir araya getirmeleridir.

Kooperatiflerin yayılmasını ifade eden kooperatifçilik hareketi, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren bütün ülkelerin sosyal ve ekonomik kalkınmasında çok önemli rol oynamaya başlamıştır. Bugün, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kooperatifçilik önemli bir sosyal ve ekonomik hareket olarak kabul edilmekte; dünyada demokrasinin, barışın, çevrenin korunmasına ve istihdam yaratma, kaynakları harekete geçirme, yatırım oluşturma ve ekonomiye, sürdürülebilir kalkınmaya ve yoksullukla mücadeleye katkıları üzerinde durulmakta; bütünüyle, ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınma ve gelişmelerinde önemli bir araç olarak kullanılmaktadır.¹

Belediyeler ise, genel olarak, belirli bir coğrafi alanda yaşayan yerel topluluğun ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere, karar organları yerel halkça belirlenen, yasaların ortaya koyduğu görev ve yetkilere sahip, özel geliri, bütçesi ve personeli olan kamu tüzel kişileridir.² Günümüzde belediyeler, hemen hemen her ülkede, anayasa ile düzenlenmiş, demokratik ve özerk kuruluşlar olma özellikleri ile ülkelerin yönetim yapıları içinde oldukça önemli olan yerlerini korumakta, hatta her geçen gün bu konumlarını güçlendirmekte ve etkinliklerini artırmaktadırlar. Belediyelerin öneminin bu derece

¹ Ziya Gökalp MÜLAYİM, **Kooperatifçilik**, Yetkin Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 2010, s. 17-18.

² Ahmet Ulusoy, Tekin Akdemir, **Mahalli İdareler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001, s. 19.

artması, genel olarak gerçek demokrasiye olan inanç ve özlemin artmasının sonucu olarak görülmekte ve değerlendirilmektedir.

Araştırmamızın amacı, iki yerel demokrasi modeli olan belediyeler ve kooperatiflerin işbirliği yapmasının nasıl olumlu getirileri olacağına ortaya konulmasıdır. Bu çerçevede yasal reformlarla ademi merkezîyetçi yapısı güçlendirilmeye çalışılan belediyelerin ve sosyal sermaye sorunu yaşayan ancak aslında refah düzeyini maksimize etmeyi temel görevlerinden biri haline getirmiş kooperatiflerin güç birliğinde bulunarak demokrasi ve ekonomik model anlamında örnek teşkil edecek çalışmalar ortaya koyması söz konusudur. Ayrıca, çalışmamızda, kooperatiflerin sermaye şirketlerinden farklılıkları ortaya konulacak ve yerel yönetimlerle işbirliği yapan kooperatif modellerinin nasıl başarılı oldukları ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığının, hazırladığı örnek ana sözleşmelerle, destek ve işbirliği konusunda nasıl yardımcı olduğu açıklanacaktır.

Kooperatifçilik Ve Kooperatifçiliğin Ekonomideki Yeri

Kooperatif nedir?

Kooperatifler, özellikle satın alma gücü düşük olan kişilerin ortak amaçlarına ulaşmak ve ekonomik çıkarlarını korumak için bir araya gelerek kar amacı gütmeyen kolektif olarak iş birliği yaptıkları örgütlenmelerdir.

Ortaklaşa işbirliği ve dayanışma temeline dayanan kooperatif benzeri uygulamalar insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte, bugünkü modern anlamıyla ilk kooperatifin, sanayi devriminden sonra kapitalist düzenin hakim olması sonucunda, kapitalizmin düzenleyicisi olarak 1844 yılında İngiltere’de kurulduğu kabul edilmektedir.

Rochdale Öncülerinin oluşturduğu tüketim kooperatifçiliği şeklinde İngiltere’de başlayan kooperatifçilik hareketi, aynı dönemlerde Fransa’da üretim kooperatifçiliği, Almanya’da ise kredi kooperatifçiliği olarak kendini göstermektedir. Sonraları, İsveç, Danimarka ve İsviçre gibi diğer Avrupa ülkelerine de yayılan kooperatifçilik hareketi bugün tüm ülke ekonomilerinde yer bulmaktadır.

Türkiye’de ise Cumhuriyet öncesi dönemde, adı kooperatif olmasa da imece şeklinde ortak çalışmalar var olmuştur. Karşılıklı yardımlaşmaya dayanan imece usulü birçok konuda uygulanmıştır. Türkiye’de çağdaş anlamda kooperatifçilik hareketi Mithat Paşa’nın kurmuş olduğu Memleket Sandıklarıyla başlamaktadır.

Kooperatifin tanımı da ortaya çıkışı gibi ülkeden ülkeye farklılık göstermiştir. Kooperatifin tanımı, Avrupa ülkelerinin mevzuatlarında bu yüzyılın başlarında ve ortalarında yapılmıştır. Örneğin; 1942 tarihli İtalyan Yurttaşlar Kanunu’na göre: “Kooperatif, karşılıklı yardım amacı güden, değişik sermayeli, sınırsız ortaklı, ortaklarının en çok payı tespit edilmiş olan bir ekonomik örgüttür.”³

³ Aynı eser, s. 26.

Fransa Kooperatifler Kanunu'na göre kooperatifler; "Konuları, belirli bazı malların ve bazı hizmetlerin maliyet fiyatını ve gereğinde satış fiyatını; karları maliyete eklenen müteşebbis veya aracılardan gördükleri işleri yapmak suretiyle kendi ortakları lehine ve bu ortakların müşterek çabalarıyla düşürmek; ortaklarına sağladıkları veya ortakların üretip tüketiciye sattıkları mal ve eşyanın kalitesini düzeltmek olan şirketlerdir."⁴

Türkiye'de ise 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 1. maddesinde kooperatif şu şekilde tanımlanmaktadır: "Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir."

Kooperatiflerin Özellikleri ve Sermaye Şirketleriyle Farklılıkları

Staatz tarafından yapılan "kooperatifler, kendi müşterileri tarafından sahip olunan ve aşağıda sıralanan Rochdale ilkelerinden en az bazılarını izleyen firmalardır" tanımı bir anlamda kooperatiflerin temel niteliklerini ortaya koymaktadır.⁵ Bu nitelikleri sıralayacak olursak:

- Net gelirler müşterilik ilişkisine göre dağıtılmalıdır.
- Demokratik kontrol (Bir ortağa bir oy)
- Sermayeye sınırlı faiz
- Sahip olunan ortaklık payının sınırlı olması
- Açık üyelik
- Peşin satış
- Üyelerin eğitimi
- Politik ve dini tarafsızlık
- Olağanüstü risk kabullenmeme
- Piyasa fiyatına satış,

şeklindedir.

Uygulamada modern kooperatiflerin bu ilkelerin tümünü birden uygulaması söz konusu değildir. Kooperatif tanımlanırken bu ilkelerden bazılarını izleyen kooperatifler şeklindeki sınırlama, başlangıçta kooperatifler arasında uygulama açısından farklılık olduğunun kabul edilmesi anlamındadır. Öte yandan bu ilkelerden bazıları yapısal açıdan daha temel özellikte iken, bazılarının uygulandıkları zamana göre gerekli ilkeler olduğunun da altını çizmek gerekir. Örneğin peşin satış ilkesi, banka ve kredi sisteminin tam yaygın olmadığı Rochdale döneminde uygun bir ilke iken, günümüzde kooperatiflerin bu ilkeye uymaya zorlanması, onların rekabet gücünü azaltacaktır. Öte yandan olağanüstü

⁴ Aynı eser, s. 26.

⁵ J. M. Staatz, "Recent Developments in the Theory of Agricultural Cooperation", **Journal of Agricultural Cooperation**, Vol 2, 1987, pp. 74-95.

risk kabullenmeme ve piyasa fiyatına satış uygulanabilirlik açısından belirsizlikler içermektedir.

Kooperatiflere farklı şekilde tanımları ve çeşitli sınıflandırma şekilleri ile geniş bir çerçeveden bakılması, kooperatifçiliği bütünüyle anlamamızda yeterli olmaz. Kooperatiflerin diğer benzeri oluşumlardan ve özellikle ekonomik amaçlı şirket benzeri girişimlerden farklılıklarını iyi bilmek, kooperatifin ne olduğu konusunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Günümüzdeki çağdaş kooperatif hareketi, kapitalist sistem içinde bu sistemin yarattığı olumsuzlukları gidermek için ortaya çıkmıştır. Kooperatifler başkalarından kazanç sağlamayı amaçlayanların kurduğu örgütler değildir. Kooperatif üyeleri ortak çıkarlar etrafında toplanmışlardır. Kontrol daha çok para yatıranın elinde değildir. Bir kooperatif bu özellikleri taşıyorsa, bu organizasyon kooperatiften çok bir şirkete benzetilebilir.

Kişilerin kooperatif dışında da bir araya gelebilecekleri yönünde görüşler vardır. Bu görüşlere göre kooperatif yapısı zaten şirket yapısından alınmış olup aralarında küçük farklılıklar vardır. Kooperatiflerin bir firma (şirket) oluşturma yolu olduğu kabul edilirse de kooperatifle şirketler arasında bazı benzerlikler olmakla birlikte önemli farklılıklar bulunmaktadır.⁶ Şirketlerin başlangıcı, yapacağı üretimle bu alanda kar sağlayacağını düşünen girişimciler (bir kişi veya grup), tarafından gerçekleştirilir. Bu girişimi gerçekleştirenler, diğer insanlara kar sağlayacaklarını önererek şirketlerine ortak olmalarını isterler.

Kooperatiflerin sosyal yapı ve amaçları önemli ayrıcalıklarındır. Bir kooperatifçinin yaptığı “kooperatif sosyal içeriği olan bir ekonomik sistemdir” tanımı bu niteliği kısaca ortaya koymaktadır.⁷ Ancak, bir kooperatif, bir yardım kuruluşu, vakıf veya dostluk cemiyeti olmayıp, yarışmaya dayalı kapitalist serbest piyasa ekonomisinin bir parçasıdır.

Kooperatifçiliğin iki temel ilkeye dayandığının altı çizilmelidir. Bunlardan ilki gönüllülük, ikincisi de oransallıktır. Şüphesiz kooperatifler ortaklarının gönüllü girişimleridir. Kooperatifin karşı tezi baskıcı değildir. Bireylerin kendi arzularının aksine davranmaya zorlanmaları gerçek bir işbirliği sonucu yaratmayacak, görece basit bir hareket olacaktır. Bazı durumlarda zorunluluk olabilir. Örneğin bir haktan yararlanmak için kooperatif ortaklığı koşulu aranabilir. Gerçekte, gönüllülüğün temeli, kooperatife katılma veya ayrılmanın serbest olmasıdır.

Bireyler diğerleri ile işbirliği yaptığında, ortaya konan kolektif hareketin sorumluluk, yükümlülük riskleri yanında ortaya çıkacak kazanç ve yararlarını da paylaşmaktadırlar. Başka bir anlatımla kooperatife katılanlar riskte de kazançta da ortaktır. İşte ikinci temel kural burada ortaya çıkmaktadır. Bu paylaşım nasıl olacaktır? Burada en basit yanıt

⁶ B. J. Surridge, M.Digby, **A Manual of Cooperative Law and Practise**, W.Hefer and Sons Ltd, Cambridge, Second ed., 1958, s. 236.

⁷ M.A. Schaars, “Basic Principles of Cooperatives”, **In Agricultural Cooperation, Selected Readings**, Edited by M.A. Abrahamsen and C. L. Scroggs, University of Minnesota Press, 1957, s. 183-203.

ortaya konan girişime katılma ve kullanma oranıdır. Ortaklar, girişimleri olan kooperatiflerini bu temelde finanse etmeli, masraflarına ve kayıplarına da katılmalıdır.

Tartışmalardan anlaşılacağı gibi kooperatifler taşıdıkları özellikler itibari ile diğer ekonomik girişimlerden ayrılırlar. Rochdale ilkelerinin bütün kooperatiflere uygulanmasının sorunlu olması karşısında kooperatiflerin üç temel özelliği ileri sürülmektedir. Bu ilkeler:

- Kooperatiflerin demokrasi temeline oturması
- Kooperatiflerin kapitalist amaçlarla kullanılmasının söz konusu olmaması
- Kooperatiflerde kar motifinin olmamasıdır.⁸

Kooperatiflerin amaçları doğrultusunda ortak ihtiyaçlarını en ekonomik şekilde gideren demokratik örgütlenme biçimi olmanın ötesinde, sosyo-ekonomik yapıyı etkileyen bir takım temel işlevleri de bulunmaktadır. Uluslararası Kooperatif Birliği tarafından bu temel işlevler beş ana başlık altında özetlenmektedir.

- Kooperatifler demokratik gelişmeye katkı sağlar.
- Kooperatifler piyasa ekonomisine katkı sağlar.
- Kooperatifler kişisel gelişmeye katkı sağlar.
- Kooperatifler önemli kalkınma araçlarıdır.
- Kooperatifler mahalli örgütlerdir.⁹

Bir Mahalli Örgütlenme Modeli Olarak Kooperatifler

Kooperatifler, öncelikle kendi ortaklarına hizmet eden kuruluşlar olduğundan kendilerince yaratılan ekonomik kazançlar içinde buldukları topluma ait olacaktır. Kooperatifler, bir toplumda başka şekilde karşılanamayan ihtiyaçları gidermek için varlıklarını sürdüren örgütlerdir. Kooperatifler öncelikle ortak gereksinimlerini gidererek ortakların bulunduğu topluma hizmet ederler. Faaliyet alanlarına göre, tarımda girdi temininden (tarımsal kooperatif) toplumun sosyal-ekonomik ve kültürel kalkınmasına kadar (kalkınma kooperatifleri), sayılamayacak kadar çok alanda topluma katkı sağlar.

Katılımcı anlayışın yerel yönetimlerin sosyal nitelikli hizmetlerini sivil toplumla birlikte planlama ve uygulamaları sürecinde de uygulamaya aktarılması faydalı olacaktır. Yerel yönetimlerin kooperatifler gibi demokratik oluşumlar ile ortak hareket etmeleri, hem toplumsal bir sinerji oluşturarak hizmetlerin verimliliğini, hem de bu hizmetlerden gerçek ihtiyaç sahiplerinin yararlandırılması imkanını artıracaktır. Etkili bir sosyal belediyeçilik uygulaması, her yerel yönetim biriminde profesyonelce çalışan bir birimin

⁸ Erkan Rehber, **Kooperatifçilik**, Ekin Yayınevi, Ankara, 2011, s. 64-67.

⁹ <http://wisc.edu/uwcc/icic/def-hist/def/five.html>

oluşturulması ve bu birimin de faaliyetlerini kooperatifler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve diğer kamu kurumları ile işbirliği içinde yürütmesine bağlıdır.¹⁰

Yerel Yönetim Modeli: Belediyecilik

Osmanlı'da ilk modern anlamda belediyecilik hareketleri Kırım Savaşı sırasında müttefik devletlerin etkisiyle oldu. 13 Haziran 1854'te savaşın İstanbul'da yarattığı hareket ve karışıklığı düzene koymak için İstanbul Şehremaneti kuruldu ve Meclis-i Vala tarafından bir nizamname hazırlanarak başına bir şehremini tayin edildi. Bununla birlikte, 1869 ve 1877 tarihli Dersaadet idare-i Belediye, 1912 tarihli Dersaadet idare-i Belediyesi hakkındaki Kanun-u Muvakkat ve 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunları merkezi idarenin güçlü yapısını koruyucu hükümler içermekteydi ve demokratik yönetim anlayışından uzaktı.¹¹

Prens Sabahattin reformları, yirminci yüzyılda yerinden yönetim anlayışının oturamadığı Anadolu topraklarında pek rağbet görmemişti. Misakı Milli sınırlarını korumaya yönelik uygulamaların doğruluğuna inanıldığından ademi merkezîyetçi yaklaşımın endüstrileşme ve şehir hayatına adapte olmaktan uzak halka pek etkili olmayacağı düşüncesi yaygındı.¹²

Bununla birlikte yirminci yüzyılın son on yılına girildiğinde Avrupa Birliği üyeliğine giden yolda yerinden yönetim ilkesinin uygulanması şartı öne çıkmıştır. 1992 yılında Türkiye, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nı kabul ederek kamu yönetimi alanında önemli bir adım atmıştır.

Bu kapsamda yirmi birinci yüzyıl başından itibaren, Türkiye, yerel yönetimler gereksiniminin doğduğu yerde hizmeti sağlamayı (subsidiarite ilkesi) ilke edinmiştir. Reform sürecinde en önemli adım; 2004 yılında 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu ile atılmıştır. Reformlardaki nihai amaç yerinden yönetim anlayışını geliştirmek ve yerel yönetimlerin demokratik bir yapıya kavuşmasını sağlayarak halkın refahını maksimize etmektir.

Reform öncesi ve reform sonrası uygulamaya baktığımızda yerel yönetimlerimizin hala, halkımızın beklediği oranda etkili ve verimli hizmet üretemediklerini görüyoruz. Buradan hareketle ülkemizde yerel yönetimler konusunun, sadece yönetsel etkinlik ve verimlilik gibi örgütsel ve yönetsel bir boyutta ele alınmaması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Çünkü yerel yönetim kurumlarının demokrasinin kökleşmesi ve aksaksız işlemesi bakımından önemli olan demokratik değerler ve uygulamalarla yakın ilişkisi bulunmaktadır. Türkiye gibi demokrasiyi yaşam tarzı olarak seçmiş ve aynı değerlere sahip Avrupa Birliği'nin üyesi olmayı amaçlayan bir ülke için demokrasinin, aşağıdan yukarıya yönelen bir süreç içerisinde kökleşmesi ve pekişerek aksaksız işlemesi

¹⁰ Düriye Toprak, Ceyda Şataf, "Türkiye'de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt 1, sayı 1, 2009, s. 22.

¹¹ Nuri Tortop, Burhan Aykaç, *Mahalli İdareler*, Nobel Yayın, 1. Basım, Ankara, 2006, s. 148-150.

¹² İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedit Neşriyat, 1. Basım, Ankara, 2007, s. 439-443.

açılardan yerel yönetim kurumlarının nerede ise olmazsa olmaz ölçüsünde önemi bulunuyor.¹³

Son yıllarda ülkemizde çıkarılan kanunlarla yeniden yapılandırılan yerel yönetimlerde temel amaç çeşitlenerek artan yerel ihtiyaçların etkin, zamanında ve yerinde giderilmesi esasına dayandırılrsa da, sonuçta merkezi otorite ile yerel otorite arasında giderek çoğalan bir görev ve yetki karmaşasının önüne geçilememiştir. Birçok alanda görülen bu karmaşa, halka hizmet sunum sürecini doğrudan etkilemekte ve yerel yönetimlerden memnuniyetsizliklerin artmasına yol açmaktadır. Bu durum demokrasinin beşiği olan yerel yönetimlerde önemli oranda prestij ve itibar kaybına neden olmaktadır.

Ülkemizde yeni reform kanunlarının verdiği çok geniş yetki ve imkanlara rağmen, kültürel, iktisadi ve idari nedenlerle yerel yönetimlere doğrudan veya halk katılımı ile vatandaş denetiminin pratikte oldukça yetersiz seviyelerde kaldığı görülmektedir. Yerel yönetimlerin en önemli meşruiyet kaynakları durumunda olan yerel idarenin harekete geçirilmesi için yerel demokratik katılım araçlarının daha işlevsel olarak devreye sokulması gerekmektedir. Yerel katılımın artması, sosyal belediyeciliğin toplum tarafından daha fazla denetlenmesine imkan verecek yapının oluşturulmasını da getirecektir.¹⁴ Kooperatifler yukarıda saydığımız ilkeler doğrultusunda bunu gerçekleştirebilecek yani sosyal belediyecilik anlayışına demokratik temsili ile destek sağlayacak kuruluşlardır. Belediyeler, politikalarında, bir diğer yerel demokrasi anlayışı örneği olan kooperatifleri destekleyerek hem sosyal güven ortamını sağlayabilecek hem de yöre halkının ekonomik gelişimine katkıda bulunmuş olacaktır.

Buradan hareketle kooperatifçilikteki sosyal ve demokratik anlayışın belediyecilik anlayışı ile birebir uyuştuğunu görebiliriz.

Belediyelerin Kooperatiflerle İşbirliği

Türkiye’de belediyelerce kooperatiflerin desteklenmesinde mevzuat olarak bir engel bulunmamaktadır. Tam tersine doğrudan hükümler bulunmaktadır. Örneğin, sosyal devlet mekanizmasını liberal devlet kuramıyla birlikte yürüten ülkemizde belediyelere sosyal bir görev verilmemesi düşünülemezdi. Dolayısıyla, 5393 sayılı Belediye Kanununda belediyenin görev ve yetkileri liste yöntemi yanında hizmet alanlarını ve görev gruplarını saymıştır. Konumuz kapsamında değerlendirdiğimizde, adı geçen Kanunun 14 üncü Maddesinin ilk fıkrasının (a) bendinde yer alan “*ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır*” hükmüyle, ekonomi ve ticaretin gelişmesine katkı sağlamak belediyelerin görev ve sorumlulukları arasında sayılmıştır.

Bununla birlikte 24.4.1969 tarih ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 1. maddesinde yer alan kooperatif tanımı 2004 yılında 5146 sayılı tek maddelik bir yasayla değiştirilmiştir. Eskiden yasada yer alan “kamu tüzel kişileri, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler” yerine “tüzel kişiler” ifadesi kullanılmıştır. Buradan

¹³ Ümit Kalko, **Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinin Türkiye’de Yerel Yönetimlere Yansıması**, Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 114.

¹⁴ Toprak, Şataf, **a.g.e.**, s.22.

anlaşılmaktadır ki, öteden beri kooperatif girişimler, belediyelerden ayrı düşünülmemiş; belediyeler ve kooperatiflerin iç içe olduğu vurgulanmak istenmiştir.

Belediyelerce Desteklenen Kooperatifler

Uygulamaya bakıldığında belediyelerce desteklenen kooperatiflerin başarısını görmekteyiz. Örneğin Avanos Kadın Girişimcileri Kooperatifi, Avanos Belediyesinden aldıkları destekle, bölgeye özgü çini ve el sanatlarını geliştirmek ve kadınların bu alanda istihdamını sağlamayı amaçlamışlardır. Ayrıca belediye, kendine ait binalardan birini kooperatife hibe etmiş ve restoran olarak kullanmalarını sağlamıştır.

Eskipazar Belediyesince açılan meslek edindirme kurslarında taş mozaik atölyesinde eğitim alan kadınlar ile belediye idaresi arasındaki iş birliği sonucunda 20 kişinin ortak olduğu bir Kadın Çevre Kültür Turizm İşletme Kooperatifi kurulmuştur. Kooperatif

faaliyet konusu olarak yöresel yemekler ve sanatsal mozaik çalışmalarını tercih etmiş ve güçlü kooperatif modeli ile ticari hayatta adını duyurmuştur. Eskipazar Belediyesi kooperatife maddi desteğinden ziyade manevi desteğini vermiştir. Yöresel yemek satışını ilk önce kurulan bir çadırda gerçekleştiren kooperatif, ilerleyen dönemde lokanta işletmesine geçmiştir.

Sayılan örneklerin başarılı olmasının sebebi güven mekanizmasının devlet idaresine dayandırılmasıdır. Çünkü Türkiye’de kooperatifçiliğin en önemli sorunlarından birisi sosyal sermayenin düşük olmasıdır. Birbiriyle iş yapma, dayanışma isteği ve karşılıklı güven olarak tanımlanabilecek sosyal sermaye ne kadar yüksek olursa kooperatifçiliğin gelişme şansı o kadar yüksek olacaktır. Kooperatiflerle ilgili olan bu sorunun, seçimle iş başına gelmiş, sosyal yönü ağır basan belediye oluşumu ile desteklenerek aşılabileceği düşünülmektedir.

Belediyeler tarafından desteklenen kooperatif örnekleri dışında Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğünce hazırlanan örnek ana sözleşmelerin amaç ve faaliyet konularını incelediğimiz zaman belediyelerle kooperatiflerin işbirliği yapmaları için nasıl uygun bir zemin oluşturulmuş olduğunu görmekteyiz.

Örneğin, Ticaret İl Müdürlüklerince kurulabilen “Çocuk Bakım Hizmetleri Kooperatifleri” örnek ana sözleşmesi incelendiğinde 0-6 yaş grubu çocuklarının gelişim, bakım, korunma ve beslenmelerini temin etmek için kreş ve gündüz bakım hizmeti vermek; ortakların 7-14 yaş grubu çocuklarının boş zamanlarının değerlendirilmesine yönelik uygun programlar düzenleyerek bakım ve korunmalarını sağlaması amacının; 5393 sayılı Belediyeler Kanununda belediyenin görev ve sorumluluklarını düzenleyen 14 üncü maddesindeki “...sosyal hizmet ve yardımları yerine getirmek...” hükmünü desteklediği görülmektedir. Ayrıca söz konusu Kanunun aynı madde hükmünde “...her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir...” ibaresi; özel öğretim mevzuatına uygun olarak, ortaklarının eğitim-öğretim ve araştırma gereksinimlerini karşılamak üzere, özel eğitim kurumları açmak, işletmek; araştırma ve incelemelere imkân sağlamayı amaç edinen “Eğitim Kooperatifleri” ile belediyelerin işbirliği yapması halinde iki demokratik yapının birbirleri ile bütünleşmesinden sosyal güven ve refahı artıracak sonuçların çıkacağı öngörülmektedir.

Bununla beraber, yine sosyal yönü ağır basan bir kooperatif türü olan, ortaklarına hizmet sektöründe iş ve istihdam imkânı sağlamak için faaliyetlerde bulunmak, ortakların mesleki hizmetleri ile ilgili her türlü ihtiyaçlarının karşılanması ve hizmetlerinin pazarlanması konusunda destek olmak, böylece ortakların ekonomik menfaatlerini korumayı amaç edinen “Hizmet Kooperatifleri”ne belediyelerin vereceği destekle sosyal sermaye algısının güçleneceği düşünülmektedir.

Ayrıca, ortaklarının elektrik enerjisi ihtiyaçlarını karşılamak üzere, elektrik piyasasına ilişkin ilgili mevzuata uygun olarak yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik enerjisi üreten ve dağıtımını sağlayan, Elektrik Enerjisi Üretim ve Tüketim Kooperatifine, 5393 sayılı Belediyeler Kanununun Yetki ve İmtiyazlar başlıklı 15 inci Maddesinin ilk fıkrasının (a) bendindeki “belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her türlü faaliyet ve girişimde bulunmak” ibaresine dayanarak, belediyelerin destek olabileceği düşünülmektedir.

Belediyelerin vereceği desteği yalnızca yer gösterme veya gayrimenkul temin etmek olarak tasavvur etmemek gerekir. Eskipazar örneğindeki gibi belediyelerce açılacak “girişimcilik” ve “meslek edindirme” kursları, hukuki danışmanlık ve muhasebe destekleri de ortakların birbirine olan güvenini artıracak, kooperatif girişimlerin önünü açacaktır. Çünkü belediyeler yerleşim yeri olarak hizmetin halka en yakın sunulduğu yerdir. Demokratik bir yapıdadır ve demokratik yapısını ve meşruiyetini yine demokratik yapıya sahip kooperatifler ve örgütlerle sağlamlaştırılmalıdır.

Sonuç

Kooperatif, kişilerin ortak ekonomik, sosyal ve kültürel gereksinim ve özlennlerini, müştereken sahip olunan ve demokratik kurullarla yönetilen bir işletme vasıtası ile karşılamak için gönüllü olarak oluşturdukları özerk bir işletmedir.¹⁵ Sanayi devrimi ile temel ihtiyaçların karşılanması sağlamak için oluşturulan kooperatif örgütlenmeler, günümüz ekonomisinin krizlere dayanabilen ayrılmaz parçaları olmuşlardır. Sermaye şirketlerinden sosyal ve toplumsal amacının olması, kar amacını öncelikli tutmaması ve demokratik yönetim ilkelerine sahip olması yönüyle ayrılır. Ayrıca bir mahalli örgütlenme modeli olduğu için diğer mahalli örgütlenmelerle işbirliği yapması kaçınılmazdır.

Belediyeler, halkın yerel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için kurulmuş yerinden yönetim mekanizmalarıdır. Belediyeler de sanayi devrimiyle kent toplumuna dönüşümün gerektirdiği ihtiyaçların giderilmesi için kurulmuştur. Osmanlı'da kentleşme ve sanayileşme etkileri görülmediğinden belediyeleşme Batılı devletlerin zoruyla gerçekleştirilmiştir. Hizmetin yerinden gördürülmesi dönemin siyasi akımı ile bağdaşmadığından yerel yönetim reformunun gerçekleşebilmesi için bir yüzyıl beklenmesi zorunda kalmıştır.

Bununla birlikte yerel yönetimler reformunun özellikle mali açıdan desteklenmemesi ve ademi merkezîyetçi bilincin oturamaması nedeniyle uygulamada bazı sıkıntılar doğmuştur. Sıkıntıların en başında sosyal sermaye anlayışının yeterince oturmamış olması ve merkezden yönetim geleneğinin bozulmaması gelmektedir.

Bu kapsamda 5393 sayılı Belediye Kanununda belediyenin görevleri sayılırken sosyal ihtiyaçların karşılanmasının ön planda tutulması akıllara yerel demokrasi örneği olan kooperatifleri getirmektedir. Kooperatiflerin sosyal yönünün sermaye yönünden ön planda olması ve demokratik bir yapılanmaya sahip olması iki tüzel kişi için işbirliğini olağan bir sonuç olarak doğurmuştur. Uygulamaya bakıldığında Eskipazar ve Avanos Belediyelerinin Kadın Kooperatiflerine hibe ve fiziki imkan desteği sunup sosyal sermayeyi geliştirerek hem belediyelerine duyulan güveni artırmış hem de yöre halkının ekonomik refahını artırmıştır.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğünce çıkarılan örnek ana sözleşmeler incelendiğinde ise, sosyal ve ekonomik yönü ağır basan Eğitim, Çocuk Bakım Hizmetleri, Elektrik Enerjisi Üretim ve Tüketim ve Hizmet Kooperatiflerinde belediyelerin etkin rol oynaması ve bu tür kooperatifleri hukuki, idari ve maddi olarak desteklemesinin önünde hiçbir engel bulunmadığı görülmektedir. Tam tersine, kooperatiflerin belediyelerce desteklenmesi sosyal devlet ilkesinin bir gereğidir ve 5393 sayılı Belediyeler Kanunu ile belediyenin görev ve yetkilerinden sayılmıştır.

¹⁵ Ian MacPherson, **Co-operative Principles for the 21st Century**, ICA, Geneva, 1995, s. 3.

Kaynakça

KALKO, Ümit, **Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinin Türkiye'de Yerel Yönetimlere Yansımaları**, Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010

MACPHERSON, Ian, **Co-operative Principles for the 21st Century**, ICA, Geneva, 1995

MÜLAYİM, Ziya Gökalp, **Kooperatifçilik**, Yetkin Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 2010

ORTAYLI, İlber, **Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi**, Cedit Neşriyat, 1. Basım, Ankara, 2007

ÖZER, Mehmet Akif, "Yerel Yönetimler Reformumuzun Reformu", **İdarecinin Sesi**, Temmuz Ağustos, 2011, s. 20-26.

STAATZ, J. M., "Recent Developments in the Theory of Agricultural Cooperation", **Journal of Agricultural Cooperation**, Vol 2, 1987

SURRIDGE, B. J., M. Digby, **A Manual of Cooperative Law and Practise**, W.Hefer and Sons Ltd, Cambridge, Second ed., 1958

TOPRAK, Düriye, Ceyda Şataf, "Türkiye'de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı", **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, Cilt 1, sayı 1, 2009

TORTOP, Nuri, Burhan Aykaç, **Mahalli İdareler**, Nobel Yayın, 1. Basım, Ankara, 2006

ULUSOY, Ahmet, Tekin Akdemir, **Mahalli İdareler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001